MUHYIDDÎN IBN ARABI

Mekârimu'l-Ahlâk

Üstün Ahlak

KITSAN

MEKARİMU'L AHLAK

ÜSTÜN AHLAK

RİSALESİ

Eş-Şeyhu'l Ekber

MUHYİDDİN İBN. ARABÎ K.S.

H.560-638 / M.1164-1240

Tercüme

Vahdettin İNCE

Bismillâh ve Billah

"Ve inneke le alâ hulukin azîm."

ŞÜPHESİZ SEN, ÇOK BÜYÜK BİR AHLAK ÜZERİSİN.

Kalem/4

İslam, Güzel Ahlâktır.

"Tehallekû bi ahlâkıllah vettesıfü bi sıfâtillâh"...

"Allah ahlakıyla ahlâklanın ve O'nun sıfatlarıyla sıfatlanın."

H. Şerif.

"Innemâ buistü li ütemmime mekârime'l ahlâk"

"Şüphesiz ben mekarim-i ahlâk-ı hamideyi tamamlamak için gönderildim."

H. Şerif.

«Tasarruf nedir? dersen deriz ki: Zahir ve bâtın olarak, şeriat adabına vâkıf olmaktır ki, bu, mekârim-i ahlâktır.

Tahalli nedir? dersen deriz ki; ilâhî ahlâk ile vasaflanmakt ır ki, tasavvuf yolunda tahal-luk bi'l esma beraberliğinde sözlerin ve davranışlarını sadıkların hallerine benzetmektir.

İnsan, elbetteki mâbûd olamaz fakat onun sıfatlarıyla sıfatlanabilir. Riyazet ahlakın temizlenmesidir.»

İbn.i Arabi.

Değerli Dostlar...

Allah Rasûlü s.a.v. efendimize, âline, ashabına tüm Resullere, Nebilere, Ehlibeytine, Veliyul aha, onların dostu olma şerefine nali olanlara ve ümmet-i Muhammed'e selam olsun.

Bu eser Al ah'ın Sevgilisi, Efendimiz Resul-i Ekrem (s.a.v.) in hususi velayetine mazhar olmuş, ilm-i ledün sahihlerinden, tasavvuf erbabının zirve isimlerinden, üstadlarm öncü üstadı, Dost'un dostu olma şerefine nail olmuş **Şeyhu'l Ekber Muhammed Muhyiddin ibn. (k.s.)** hazretlerinin "Tehzibu'l ahlak", "el-Ahlak", "Siyasetu'l ahlak ve Tehzibu'n-nüfus" , "Mekarimu'l Ahlak" gibi birçok isim altında defalarca yayımlanmış olan dünyanın birçok ünlü kütüphanelerinde gerek yazma gerekse baskı olarak mevcut olan kıymetli eserin

kudretimizin derecesinde yaptırabildiğimiz Türkçeye tercümesidir.

Bu kıymetli eserin sahibi olan Şeyhu'l Ekber (r.a) hazretleri gerek eserin başlangıcında gerekse diğer eserlerinde "Mekarimu'l ahlak"ın yani üstün "ilâhî" ahlakın ne olduğunu ve güzel ahlak sahibi nasıl olunacağını sade ve sade olduğu kadar boyut boyut her kesimden insanı tatmin edecek kadar özel bir şekilde anlatmaktadır ki bu kıymetli eserin tanıtımına bizlerin lisanları yetersiz kalmaktadır.

Dolayısıyla eserin tanıtımı için sözü eserin sahibi olan Şeyhu'l Ekber hazretlerini siz okurlarımızla başbaşa bırakmanın en doğru bir davranış olduğu inancındayız.

Bizler ise ancak..

"Allah erlerinden zuhura gelen eserler; mü-essir-i hakikî olan Hazreti Allah C.C.

dır" inancı ve bu gibi eserlere hizmetin de Cenab-ı Hakk'ın büyük bir lütfü olduğu

bilinciyle

"Elhamdülillah" diyerek beşeri acziyetimizin sebebiyle oluşan her tür hata ve kusurlarımızın affını öncelikle Cenab-ı Hakk'tan, Efendimiz s.a.v den ve eserin müellifi olan İbn-i Arabi (ks) dan, tüm büyüklerimizden ve siz okurlarımızdan dileriz.

Hakkın Rahmet ve mağfireti ümmeti Muhammedin, Cenab-ı Şeyh'in yakınlarının, ailesinin, sevenlerinin ve okurlarının temiz ruhlarına olsun. Ardından da Efendimizin tavsiyesine uyarak, Onun bizlere öğrettiği gibi..

- Allahumme inni euzu bike mineşşikakı ven-nifakı ve su-i ahlakı.

Allah'ım! Sana sığınırım. Şikaktan, nifaktan ve kötü ahlaktan diyerek niyaz eder ardından da.. Hazreti Şeyh'in de dualarına uyarak biz de devamen acziyetimizin bilinciyle hamd ve şükürle şöyle deriz:

Allah'ım!. Ahlakımızı güzel eyle. Bizlere hayrı

işittir ve hayra muttali kıl. Bizi afiyetle rızıklandır ve afiyetimizi devamlı eyle.

Allah'ım!. Kalplerimizi takva üzerinde birleştir. Bizi, senin sevdiğin ve razı olduğun şeyleri daima işlemeye muvaffak eyle.

Allah'ım!. Bizlere ahlakımızı takviye eden Dost'un dostu olma şerefine nail olanlarla beraberlik ihsan eyle. Ahlâkı Kur'ân olan Efendimiz (s.a.v)e layık eyle. O'nun boyasıyla boyanmayı, İsmi daim hayırlarla, güzelliklerle anılanlardan olmayı cümlemize nasib eyle.

Allah'ım!, okurlarımıza ve bizlere bu ve benzeri "ÖZEL" eserlerden, yayınlamış

olduğumuz ve sonsuz kereminle bağışının ölçüsünde yayınlayacağımız diğer eserlerden amacına uygun istifade etmekliğimizi şükrüyle, hazmıyla lütfen nasib eyle.

Allah'ım!. Sevdiğin ve razı olduğun Muhammedi "kul" olabilmeyi cümlemize ihsan eyle.

Allah'ım!. Bizlere nasip ettiğin bu niyazdan ümmet-i muhammedi hissedar eyle..

Allah'ım!. Yaymevimize bu gibi özel eserleri daim yayınlamayı, nasiblilerine ulaştırmayı bahş eyle.

Dostlar!.. Gönül eriniz Al ah Cel e Celalehû'nun, Al ah Rasûlu'nün ve dostlarının muhabbetiyle dolsun ve Al ah Muîn'niniz olsun.

Bu eserleri yayınlamamıza vesile olanlara, hizmet edenlere huzurunuzda teşekkür ederiz.

OKU'yanlara ve okurlarımıza selâm olsun.

KİTSAN YAYINEVİ

Vahdettin İnce:

1961 yılında Van/Erciş Dinlence (Pertak) köyünde doğdu, ilköğretimini köyünde tamamladı. İlkokula devam ederken bir yandan da köyün medresesinin müderrisi Molla Salih Kozi'den Sarf ve Nahiv derslerini aldı. Sonra

Erciş ilçesinde orta okulu okudu.

Arkasından Muş İman Hatip Lisesine devam etti. Molla Abdurrahman Soskuni'den Hadis derslerini okudu. 1981 tarihinde girdiği Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Arap Fars ve Edebiyatları Bölümünden 1985 tarihinde mezun oldu. Bugüne kadar çeşitli dergilerde yayımlanmış makaleleri ve kırkın üzerinde tercüme eseri vardır. İslami ilimlerin hemen her alanında tercüme eserler vermiştir. Yayımlanmış ola tercüme eserlerinden bazıları şunlardır: Fi Zilal'il -Kur'ân 10 cild, El Mizan Fi Tefsiri'l Kur'ân 20 cild, Et- Tef-siru'l Hadis 7 cild, Hz. Muhamrned'in Hayatı 2 cild, Ehl-i Beyt Ahlâkı, Usul-u Kafi 3

cild, Mutezile ve İnsanın Özgürlüğü Sorunu, İslam Düşüncesinde Değişim.

Mütercimin'den

İblis, varoluşunun gereği olarak insanlık aleminin şaşırtıcı boyuttaki genişliğine rağmen istinasız her kese eşlik etme özelliğine sahiptir.

İnsanın dünya da varoluşundan ecelinin tamamlanacağı ana defterinin dürüleceği zaman» kadar hep onunla beraber olur.

Hatta ölümden sonra da bir müddet sorularına cevap verinceye kadar onu yalnız bırakmıyor. Onu sürekli cehennemlik yapıncaya kadar -Al ah muhafaza etsin- yoldaşı olmaya gayret ediyor...

Bizden biri ile birlikte olduğu gibi, aynı anda başkası ile birlikte oluyor. Bu birliktelik açıkta olduğu gibi gizli de olabiliyor.

İnsanların bütün hareketlerinde eşlik etmeye gayret ediyor. Hatta zihninin en saklı köşelerindeki gizli hayal erine, iç aleminin kıvrımlarına sakladığı düşüncelerine bile sızabiliyor. Hiçbir şey "Al ah'ın koruması hariç" ona engel olamıyor. Hiçbir şey onun insanı ihmal etmesine sebep olmuyor.

İnsan da varoluşu itibariyle sahip olduğu bazı güçleri nedeniyle İblis'in bu akıl ara durgunluk veren etkinliğine zemin hazırlıyor, kendisini

onun at koşturduğu bir meydan haline getirme hususunda pek istekli davranıyor. Kuşkusuz dünya hayatı insan için bir sınav alanı olması hasebiyle, iblise bu özelliklerin verilmesi insana bahşedilen bazı güçlerin sırf İblis'in işinin kolaylaştırılması amacına yönelik olarak öz varlığına yerleştirdiğini söyleyemeyiz.

Bu güçlerin ikram olunmasının asıl amacı; insanın tevhidi gerçekleştirerek yeryüzünü Allah'ın iradesi doğrultusunda imar etmesinde kullanacağı argümanlar olması, Halifeliğini açığa çıkarması Rabbini bilmesi içindir. Asılda yaratılış yasasının mutlak gereği olarak var olan her şey özü itibariyle mutlak iyi ve güzeldir. Yalnız bu varlıklarla başka varlıklar arasında bir ilişki oluşursa yani kesret alemine indikten sonra iyi veya kötüden söz edilebilir. İşte kesrete indikten sonra İblis de görevinin gereği olarak varlık alemindeki adil düzeni bozmaya çalışır ve bir grup varlığı iyilikten ve mutluluktan mahrum etmeye gayret eder..

İnsanın da öz yaratılışına yerleştirilen güçler, kendi başlarına mutlak iyilik ve güzellikten

ibarettirler. Bunlar, İblis'in askerlerinin ve başka varlıkların teması sonucu yıkıcı birer unsura dönüşürler. Varlık aleminin tüm cüzleriyle temasları sonucunda da böyle bir olumsuzluk doğabilir. Çünkü varlık alemi bir bütündür, bir bölümün varlığı hepsinin varlığını gerektirir. Alemin parçaları arasındaki varoluşsal farklılık, aralarında ki bağlantı, ilahi hikmete göre parçalar arasında çatışma, çelişki, kemal, eksiklik, var olma, yok olma, kavuşma, mahrumiyet ilişkisinin kaçınılmaz şekilde bulunmasını gerektirir. Alemin bir parçası olan insan da varlığında bu bağlantıları, uyumları, çelişkileri ve farklılıkları, zıtları barındırmaktadır. Şöyle ki kötülük, kargaşa, yorgunluk, eksiklik ve zaaf vb. şeylerin bulunması aslında iyiliğin, sağlığın, huzurun, varlığın, kemalin ve gücün gereğince açığa çıkmayışında ortada olurlar. Yani kötülük olmasa iyilik, çirkin olmasa güzelin anlaşılması mümkün olmazdı. Öyleyse kötülük iyiliğin, çirkinlik güzelliğin somut delilidir. Genel kural budur.

Yanlış olan bir davranış, bize doğru olan davranışı daha iyi anlamamıza yardımcıdır.

Güzel olarak kabul olunan doğru davranışı düşünmemize ve uygulamamamıza yardımcı olur.

Bu yönden bakınca insanın temel güçlerini kullanarak doğruya ulaşabilmesi için; kötülüğe ve günahkarlığa çağıran İblis'in mevcudiyetinin zorunluluğu ve insanın -ona uymadığı ölçüde- kemalata ulaşmasında iblisin ve askerlerinin en büyük etken olarak varlığının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İnsanın kendi içinde, kendisini saran alemle münasebetlerinde ve de İblis'in temasında belirleyici rol oynayan temel güçleri **İbn'i Arab'î**ye göre **üç** tanedir. Ona göre insanın bütün yapıp ettikleri bu güçlerden kaynaklanır ve bunları şöyle isimlendirir: Kuvve-i natıka (akıl gücü), Kuvve-i gazabiye (öfke gücü) ve Kuvve-i şeheviye (şehvet gücü).

İbn-i Arabi ontolojisinde anlamlı bir yere sahip olan bu tasnif, başka İslam alimleri tarafından da

yapılmıştır. Amacımız meseleyi geniş anlamda ele almak olmadığı, sadece

"Mekarimu'l Ahlak" risalesi bağlamında ve İbn-i Arabi zaviyesinde insanın yapıp ettiklerinin dayandığı varoluşsal zemine işaret etmek olduğu için diğer alimlerin değerlendirmelerini aktarma gereğini duymuyoruz.

Tercümesini sunduğumuz bu Risalede İbn-i Arabi, önce insanın iyi ve kötü davranışlarının kaynağını oluşturan bu üç temel gücü ele alıyor. Sonra bu güçlerin iyi ve kötü yansımalarını, nesnel alemde tekabül ettikleri hareket ve duruşları inceliyor. Ahlak olgusu çerçevesinde, bu güçlerin kaynaklık ettiği iyi ve kötü davranışların kavramsal olarak açıklamasının ardından, bunların varoluş yasası çerçevesinde yararlı birer unsura dönüşmeleri için nasıl bir eğitim ve terbiye metodu izlenmesi gerektiğini izah ediyor.

Derin bir tefekkürün ürünü olduğu ilk bakışta göze çarpan bu risalenin en belirgin özelliği, meselenin ayrıntıya boğulmamış olması,

saliklerin, taliplerin ve de okuyucuların bu bağlamda ne yapmaları gerektiğinin en açık ve kısa ifadelerle dile getirilmiş olmasıdır.

İnsanın dünya ve ahiret mutluluğunun bu güçleri terbiye etmesi olduğu gerçeği somut örneklerle, adeta bir ressamın tablosunu çizmesindeki titizliğine eş bir itinayla, en can alıcı noktalara temas edilerek anlatılmış olmasıdır. Pedagoloji açısından böyle bir üslubun ne denli etkili olduğu erbabınca bilinmektedir. Akılda kalma özelliğine sahip örneklerle bir fikir, bir terbiye metodu anlatıldığı zaman çok daha verimli sonuçlar alınabilir.

Ahlaki arınmanın, nefis tezkiyesinin ihmal edildiği bir çağda yaşıyoruz. Bütün çabalar, yukarıda sözünü ettiğimiz insanın üç temel gücünün, iblisin işini kolaylaştıracak tarzda tatmin edilmesine yöneliktir.

Öfke gücünün kitlesel şiddet, şehvet gücünün tefessüh etmiş bir zevk düşkünlüğü ve akıl gücünün insanlığı felakete sürükleyecek bir silaha dönüştürüldüğü bir süreçten geçiyor

insanlık. Savaşlar, yıkımlar, katliamlarla anılan bir dünya var artık. Böyle bir dünyada bu üç temel gücün kontrol altına alınmasının önemi ortadadır. Bu risalenin olumlu katkısının olacağına inanıyorum.

Son olarak bu tercümeyi yaparken imkanlarından istifade ettiğim İSAM kütüphane-sinin değerli çalışanlarına teşekkür etmeyi borç bilirim.

Çaba bizden başarı Al ah'tandır.

Vahdettin İNCE

1/7/200.

ŞEYHU'L EKBER

A. MUHYİDDİN İBN-İ ARABÎ HAZRETLERİNİN

KISACA HAYATI, GÖRÜŞLERİ ve ESERLERİ

İsimleri, Soyu:

H.560-638/M. 1164-1240 yıl arı arasında yaşamış olan Cenab-ı Şeyh'in bilinen yüce isimleri; Ebu-bekir Muhyiddin İbn. Muhammed bi Ali bin al-arabî at-Taî al Hatemî, İbn-u Süraka, Kibriti Ahmer, Rehberi Âlem, Kutbu'l-Ârifin, Şeyhu'l A'zam'dır. Abdul ah Muhyiddin al-Arabî ve Şeyhu'l Ekber, İbn'i Arabî isimleri onun en tanınmış olan isimleridir. Tasavvuf büyükleri arasında ise; Hazreti Muhammed'in velayet mührü manâsına gelen "Hatmu'l-Vilâyet el Mu-hammediyye" diye anılmıştır. Kendileri bu mevzuyîa ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

- "Ben Nebi değilim, Resûl'de değilim, velâkin ben vârisim. Verâset-i

Muhammediyye hasebiyle tecelli etmekteyim, Hakikat-i Muhammediyyeden mütecellî

olan mâhiyeti, O'nun ilm ü hâlini, kemâlatının bütün suretini, evlâd-ı sulbisi gibi vâris

olarak, verâset-i külliyeyyi cem'iyyetim

hasebiyle emr-i Hak ve emr-i Resul ile inzal

ve tenzil ederim. Ve bu esrarı, süret-i Muhammediyyeden alıp emr-i Hak ile izhâr

etmekle merci'ım ve akıbetim yine Hazreti Muhammed'dir. Âhıretim için ise harisim.

Bilin ki ben, Rabbimin izniyle size nasihat ediciyim."

Çünkü ALLAH buyuruyor ki:

"Benim katımdaki en sevimli amel, nasihattir. "

Birgün huzur-ı Hazret-i Seyyidi'l-beşer ve şefii'l-ümem fi'l-mahşer Efendimize

gelerek.. -"Din-i mübinin esası nedir?"...

diyerek sual eden bir şahısa taraf-ı akdes hazret-i nübüvvet-penâhîden üç defa

-"Hüsnü'l-huluk/ Güzel hûy"... buyrulmuştur.

Yine bize Yunus eş-Şerif anlattı; ona Ebu'l Vakt,

ona Abdu'l a'la el-melihi, ona

İsmail b. İbrahim, ona Ebu Ya'la el-Hasan ez-Zubeyri, ona Ebu Ali el-Kerabisi, ona

Muhammed b. Eşres, ona Abdu'ssamed b. Hassan, ona Süfyan es-Sevri, ona İbn el-

Münkedir, ona Cabir b. Abdullah rivayet etmiş ki:

Nebi (s.a.v) Cebrail'den, o da yüce ALLAH'tan şöyle nakletmiş:

"Bu, zatım için razı olduğum dindir. Bu dine ancak cömertlik ve güzel ahlak

yaraşır. Siz de bu dine sahip olduğunuz sürece, cömertlik ve güzel ahlakla onu

yüceltin.

Cenab-ı Şeyh (r.a) Sahabe-i kiramın cömertliğiy-le meşhur Adiy b. Hatem et-Taî'nin kardeşi Abdul ah b. Hâtem et-Taî'nin neslinden zuhura

gelmiştir. Sahih rivayetlere göre kendileri orta boylu, orta başlı, daima şefkatli bakışlı, açık buğday tenli, münevver yüzlü, beyaz sakallı bir zattı. Alnı açık, hilâle yakın kaşlı, orta ve çekme burunlu, mübarek vücudu zayıf, mütenasib endamlı, el ve ayakları küçük ve lâtifti. Sabır ve metanette benzersiz, cömerdlikte eşsizdi. O, ahlâkın en üstün örneklerinden birisi olarak ahlâkının temelini daima şefkat ve merhamette görürdü. Herkese en derin bir muhabbetle bakar hatta onu anlayamayan ve idraklarmm kıtlığı sebebiyle ona düşman olanlar için dahi:

"Benim şefaatim beni inkâr edenlere"

buyurarak tevhid inancıyla muhabbet beslediğini duyurmuştur. Onun için büyüklerden birisi: Nefsani hislerden kendisini arıtmış ve halkın arasında Hakk ile olarak Fîsebilillâh

"Al ah için" daim irşâd görevini yerine getirmiş ve getirmektedir, demiştir. Bir başkası:

"Onun ahlâkı Kur'ân'dır, ilmi ilm-ü ledündür, lisanı Hakk'ın lisanıdır" demiştir.

H.560 / M. 1165 senesinin Ramazan ayının on yedisine denk gelen Pazartesi günü Endülüs'ün Mur-siya kentinde doğmuştur. Arifler arasında bugün "nimet günü" olarak anılmıştır. Cenab-ı Şeyh sekiz yaşına gelince babası Ali Mehmed efendi ile birlikte İş-biliye'ye şimdiki Sevilla şehrine taşınmıştır. Çok küçük yaşta olmasına rağmen oranın ünlü alimlerinden ders alarak Hadis ve fıkıh ilimlerinin yanı sıra birçok ilmi devrinin en ünlü alimlerinden tahsil etmiş üs-tadlarından icazet almıştır.

Daha sonraları Endüsülüs'te ve Mağrib(Fas) da birçok yerlere gitmiştir. Bu seyahatleri esnasında görüşmüş olduğu birçok alim ve mutasavvıfla yaklaşık eserlerinden edindiğimiz bilgiye göre üç yüz kadar şeyh ile istişarelerde bulunarak çeşitli ilim dallarında bilgi sahibi olmuştur. Görüşmüş olduğu alimler arasında; İbn-i Rüşd, İbn-i Asakir, Ebu'l Ferec İbn-i Cevzî, İbn-i Sekine, İbn-i Ulvan, Cabir bin Eyyub'un yanı sıra özellikle batını ilim de söz sahibi olan Ce-mâlleddin Yunus ibn Yahya al-Kassar, Ebu Abdul ah al-Fasî, Ebu al-Hasan bin al-Cami,

Şeyh Abdulaziz el-Mehdevi ve Şeyh Ebu Medyen al-Mağribî hazretlerinin isimlerini "El Futuhat-ı Mekkiye" adlı eserinde ve özellikle "Ruhi'l Kuds fi münasebetin nefs" eserinde bizzat bildirmiştir. Özellikle bunlardan ünlü mutasavvıflardan olan Şeyh Ebu Medyen al-Mağribi ve Şeyh Abdulaziz el-Mehdevi hazretlerinden övgüyle bahsetmiştir. Beyazıd-ı Bestâmi k.s hazretlerinden Hal ac-ı Mansur hazretlerinden de sevgiyle, övgüyle bahsederek, onların görüşlerine kitablarmda çok yer vermiştir. Ayrıca batında Kutb'ul Azam Şeyh Abdul-kadir Geylâni hazretleriyle görüştüğünü ondan engin feyizler aldığını ve manen derecelere nail olduğunu söylemiş ve yine Hızır Aleyhisselâm'la manevî hususi arkadaşlığı olduğunu ve kendisine Hızır aleyhis-selâm tarafından hırka giydirildiğini beyan etmiştir. Eserlerinden öğrendiğimize göre ilk Endülüs dışı seyahati Fas(Marakeş)a olmuştur. Oradan H.598 senesinde hac maksadıyla Medine'ye ardından Mekke'ye gitmiş Hicaz'da iki sene kalmıştır. Sonra H.601 tarihinde Bağdat'a gitmiş orada 12 gün kalarak ulemâ ve meşayışla görüşmüş

Abdulkadir Geylâni tarafından yarım asır evvel kendisine bırakılan elbiseyi giymiştir. Daha sonra önce Kudüs'e oradan da H.607

tarihinde Kahire'ye geçmiş, H.608 tarihinde bir kez daha Bağdat'a gelmiştir. H.611

tarihinde Mekke'ye bir kez daha gitmiş sonra tekrar Musul'a ve Haleb'e sonra da Anadoluya geçerek bir müddet Konya'da kalmıştır. Orada rivayete göre Sadreddin Konevî hazretlerinin dul olan annesiyle evlenmiş ve onu yetiştirmiştir. Daha sonra Sivas yoluyla Malatya'ya gelmiştir. Orada iki oğlu Sadreddin k.s ve İmadettin k.s ve kitablarında da olağanüstü özelliklerinden bahs ettiği tek kızı Zeyneb dünyaya gelmiştir. Bir müddet burada ailesiyle beraber yaşayan Cenab-ı Şeyh ailesini de yanına alarak Konyaya ardından da Şam-ı Şerife giderek yerleşmiştir. H. 638 tarihinde "Mate Kutbu Humam"

ibaresinin remziyle yetmiş sekiz yaşında Hakk'm rahmetine kavuşmuşlardır. Cebel-i Kasiyun eteğinde Salihiyye adı verilen mahalde defn edilmişlerdir. Kabri şeriflerinin yanında

evladlarıda medfun bulunmaktadır. Kabri şerifleri bir müddet sonra kendisine muhalif olan bazı kişilerce tahrib edilmişse de Yavuz Sultan Selim Han tarafından Şam feth olununca Hazreti Şeyh'in "İzâ dehales siynu fiş şıynî yazharu kabri muhyiddînî / Sin sına girerse ben Muhyiddînin kabri meydana çıkar" sözünün tecellisiyle belirlenmiştir.

Padişah tarafından türbesi, camisi ve imareti yaptırılmıştır. Hala kabri şeriflerinin bulunduğu mevki etrafında bulunan çarşısı ile bir bereket timsali olarak türbesiyle camisiyle huzur mevkidir. Dünyanın çeşitli yerlerinden gelen ziyaretçilerini zahiri ve batını ikramlarla karşılamaktadır.

Eserleri:

Telif ettiği eserler, yine kendisinin kendisiyle ilgili olarak kaleme aldığı bir müzekkire de belirttiğine göre toplam iki yüz seksen dokuz (289) eser kaleme almıştır. Eş-Şa'rani el Yevakit ve'1-cevahir adlı eserde İbn-i Arabi'nin geride dört yüz (400) bir başkası ise beş

yüz (500) eser bıraktığını söylemiştir.

Bunların en mühimlerinden JDiri 37 cild olan Mekke'de başlayıp Konya'da devam ettiği ve Şam'da bitirmiş olduğu "Futuhat-ı Mekkiye" ve Şam'da telif ettiği "Fususu'l Hikem"

adlı eseridir.

Fütuhat, Cenab-ı Şeyh'in hayatını, üstadlarını ve kendi tasavvuf görüşlerinin yanında, telif etmiş olduğu diğer eserlerindeki konuları açıklayan bölümleriyle birlikte, kendisini destekleyen mutasavvıfların görüşlerini ihtiva etmesiyle adeta bir nevî tasavvuf ansiklopedesi mahiyetindedir.

Fusûsu'l-Hikem ise; eserin önsözünde İbn Arabî, Hz. Rasulullah (s.a.v.) görüştüğünü ve kendisine Fu-sûs kitabını verdiğini beyan ederek şöyle söyler:

- "İmdi... Ben altı yüz yirmi yedi senesinin Muharrem ayının son on gününde Şam bölgesinde gerçekleştirdiğim bir riyazette

Resulul ah'ı (s.a.v) gördüm. Elinde bir kitab vardı.

Bana dedi ki: "Bu Fusûsu'l-Hikem (Hikmetlerin Mahiyetleri) kitabıdır. O'nu al ve insanların önüne koy, ondan yararlansınlar" dedim ki: Allah'ı, Resulünü ve bizden olan emir sahibini, bize emredüdiği gibi duyduk ve itaat ettik. Kendime güvenimi sağladım, niyetimi hâlis kıldım, maksadımı arındırarak kitabı Resülullah'ın (s.a.v) belirlediği şekilde insanlara duyurmaya karar verdim. Ne bir arttırmada bulundum, ne de eksiltmeye gittim. O,

"Kemâliylen yükseklere ulaştı, gece karanlığı cemâliyle açıldı, bütün ahlâkı güzeldi" ...

O halde Allah'ı dinleyin ve Al ah'a dönün."

Allah kendisinden, ailesinden, sevenlerinden ve ümmet-i muhammedden ho şnud ve razı olsun. Rabbim bizlerden onları hoşnud eyleye...

MEKARİMU'L AHLAK

ÜSTÜN AHLAK RİSALESİ

MUKADDİME

Bismillahirrahmanirrahim

Değiştirme ve Güç Kaynağı O'dur. Allah'ın salât ve selamı

Efendimiz Hazreti Muhammed'in ve ehlibeytine olsun. Alemlerin Rabbi

olan Allah'a hamdolsun.

Bil ki!.. Sair canlılar içinde sadece insan fikir ve temyiz (ayırt etme) gücüne sahiptir.

Bu nedenle insan, serbest iradesine bağlı temyiz yeteneğini bozmadığı, hevasma yenik düşmediği ve tutkulu arzularına tabi olmadığı sürece, her zaman işlerin en faziletlisini, mertebelerin en şereflisini, giysilerin en güzelini takva elbisesini sever.

İnsanın kendisi için ilk seçtiği, elde edinceye

kadar yerinde duramadığı, eksikliğini asla kabul enemediği, değerinin tamamlanışı yani kemalidir. (*) İnsanın tamamlığmm ve kemal sahibi oluşunun göstergesi ve bir parçası; üstün ve güzel ahlak üzere bir hayat tarzına sahip olması, kötü ve çirkin ahlaktan beri olması, bütün hallerinde ve davranışlarında erdemler, faziletler kanunlarını benimsemesi; hal ve hareketlerinde alçaltıcı rezil yol ardan uzak durmasıdır. O halde insanın amacı, her türlü kusur ve ayıptan beri bütün seciyeleri kazanmak, himmetinin her türlü şaibeden uzak, bütün salim ve onurlu karakterleri edinmek ve çabasının bütün tiksindirici ve alçaltıcı hasletlerden uzak durmak olması gerekir.

İnsan, her tür imkanları kul anarak aşağılık, yerilen bütün olumsuzluklardan, ahşkanlık(huy)larmdan kurtulmaya gayret etmelidir. Ancak o vakit ahlakını arındırmak suretiyle kemal derecesine ulaşabilir.

(*) Kemal: Kâmillik, olgunluk, olgunlaşma, erginlik.Bütün güzel sıfatlarla muttasıf olmak, fazilet, değer, ahlâk ve huy güzellikleri, edeb.

Şekil ve şemail güzelliğinin zirvesinde olarak güzellik süslerini giyinebilir. Liderlik taslayan ve kibirlilik gösteren kimselere karşı bu haliyle övünebilir. Parmakla gösterilen ululuk derecelerinin zirvelerine ulaşabilir.

Ancak bu mertebeyi elde etmek üzere henüz yola koyulan, bu menzile eri şme arzu-suyla harekete geçen kişiye, bezenmekle yükümlü olduğu güzel huylar, kaçınmak durumunda olduğu çirkin karakterler gizli kalabilir.

Bunun için ahlak kavramı ile ilgili açıklayıcı şeyler söylememiz gerekir.

Ahlak nedir?

İlleti nedir?

Kaç türü vardır ve kaç kısma ayrılır?

Razı olunan ve kişi onunla bezendiği zaman başkalarının gıpta etmelerine neden olan güzel ahlak hangisidir?

Kötü ahlak hangisidir?

İşleyenin kötülendiği ve huy edinenin yerildiği çirkin ahlak hangisidir? vb..

Fazilet ehlinin yüceliklerine yükselme himmetini taşıyanların, alçaklık ve noksanlık ehlinin kötülüklerinden yüz çeviren, dolayısıyla onlara tenezzül etmeyen karakterlerin aydınlatılmaları gerekir. Güzel ve övgüye değer ahlak türlerini edinme yolları ve çirkin ahlaktan kaçınma yöntemleri gösterilmelidir. Ta ki güzel ahlak kişinin seciyesi, alışkanlığı, karakteri ve doğası haline gelsin. Dolayısıyla kötü ahlak üzere büyüyüp onu alışkanlık edinen, aşağılık adetler üzere büyüyüp onlarla bir ünsiyet kuran kimse de onu örnek alarak doğru yolu bulsun.

Bunun yanında güzel ahlakla bezenmiş, övülen, bütün güzel özellikleri üzerinde taşıyan kamil insanı, ve kemale ve tamlığa ulaşmanın, kemal vasfını korumanın yolunu da tavsif ederek tanıtmak zorundayız. Ki yüksek mertebeye özlem duyanlar, resmettiğimiz bu tabloya iştiyakla bakıp örnek alsınlar.

En yüce hedefe ulaşmaya karar vermiş kimseler, kendi hayat tarzlarını güzel örnekle karşılaştırarak gözden geçirip düzeltsinler.

Bu sayede yaptığımız açıklamalar, bazı ahlaki kusurları olan, ama bu güne kadar bunların farkında olmadığı için kendini kemal derecesinin en son mertebesinde gören bazı kimselerin uyanmasına vesile olabilir. Çünkü bu halde olan bir kimseye durumu birkaç kez tekrarlanarak hatırlatıldığı zaman kötü ahlakı tanıyıp anlamaya başlar. İçinde bulunduğu gafletten uyanarak, kötü ahlakı terk etmeye başlar ve arınmaya yönelik çabalar içine girer.

Öte yandan övgüyü hakkeden güzel ahlak bütün açıklığıyla ortaya konduğu zaman, güzel ahlakın büyük bir kısmına sahip olmakla beraber bazı kısımlarına sahip olmayan kimse de, kendisinde bulunmayan bu kısımlarla ahlaklanma çabası içine girer. Kendini güzel ahlakın tüm unsurlarına sahip olmaya motive eder.

Kemal derecesinin en son noktasına ulaşmış kimseler de bizim yaptığımız açıklama-lardan

yararlanabilir. Çünkü çirkinliklerden arınmış güzel ahlaka sahip, bütün övgüye değer araçları ve vesileleri üzerinde toplayan, ahlaki güzelliklerin tümüyle bezenmiş kişi, kamil ve güzel ahlaktan söz edildiğini, göz alıcı menkıbelerin anlatıldığını duyduğunda, bunların kendisinin alışkanlıkları ve seciyeleri olduğunu fark eder. O zaman tarifsiz bir haz duyar, doyumsuz bir lezzet alır. Bunun kendisi için göz kamaştırıcı bir fırsat olduğunu düşünür.

Nitekim bir kimse birini övdüğü ve güzelliklerin; yaydığı zaman bu övülen kişinin hoşuna gider.

Sonra bu kimse sahip olduğu ahlakın kitaplarda yazıldığını, kitapların sayfalarında güzellikle tasnif edildiğini gördüğünde bu, o ahlakı sürdürmesine, yolundan ayrılmamasına vesile olur.

Bu değerlendirmelerden sonra ahlaktan söz etmeye başladığımızda şunu söylüyoruz: Ahlak, nefsin halidir; insan düşünmeksizin ve seçim yapmaksızın fiillerini bu hal esasında yapar.

Ahlak, bazı insanlarda içgüdü, huy ve tabiat şeklinde var olurken, bazı kimseler de ancak riyazet ve çalışmayla sahip olabilir. Örneğin cömertlik, bir çok insanda, bir ön egzersiz, çaba ve alıştırma olmaksızın vardır. Cesaret, ağırbaşlılık, iffet ve adalet duygusu da öyle. Buna güzel ahlakın bir çok unsurunu örnek gösterebiliriz.

Tekraren deriz ki:

- Bir insan üstün ahlakın güzel unsurlarına, riyazetle, egzersizle, çalışmayla da sahip olabilir. Bir çoğu da alışkanlığı üzere devam eder, hayat tarzına bağlı kalır.

KÖTÜ AHLAK

Kötü ahlakın oluşmasına yol açan huylar bir çok insanda mevcuttur. Korkaklık, cimrilik, zulüm, kötülük gibi..

Bu huylar insanların çoğuna hakimdir, onları etkinlikleri altına almışlardır. Hatta şöyle de diyebiliriz:

- Kötü huylardan tamamen uzak, ahlaki kusurların tamamından beri çok az insan vardır.

Kuşkusuz, bu kötü huylara sahip insanlar kötülüğün farklı derecelerine sahiptirler.

Kısaca aralarında derece farkı vardır.

Aynı durum güzel ahlak için de geçerlidir. İnsanlar bu hususta farklı konumlarda bulunurlar ve mertebe yönünden birbirlerinden üstünlükleri söz konusu olur.

Ne yazık ki... Doğuştan güzel ahlak karakterine sahip olanların sayısı çok azdır.

Doğuştan kötü huylara sahip olanlar ise, insanların çoğunluğunu oluşturacak kadar çokturlar.

Bunun nedeni: insan tabiatının galip unsurunun kötülük olmasıdır.

Şöyle ki: İnsan kendini tabiatına kaptırdığı, onun doğrultusunda kendini koyverdiği; düşünce,

ayırt etme, haya ve sakınma gibi unsurları kul anmadığı zaman, hayvanlara özgü huylar onu kaplar.

Zira: **insanı hayvanlardan ayıran şey, düşünce ve temyiz yeteneğidir.**

İnsan bu unsurları kullanmadığı zaman hayvanların alışkanlıklarına, onlarda baskın olan şehevi arzulara, onların hayasızlığına, kontrolsüz öfkelerine, dinmek bilmeyen te-dirginliklerine, bünyeyi yiyip bitiren, kemiren hırs ve kine, bir türlü yakalarını bırakmayan kötülük hasletine ortak olur.

Çünkü; insanlar, düşük ahlak esaslı bir tabiata sahiptirler. Dolayısıyla bu tabiatın gereği olarak adi, şehevi arzuların peşinde giderler..

İşte şeriata ve yasalara, övgüye değer yönetim düzenlerine ihtiyaç da buradan doğmuştur. Zalimlerin zulümlerine engel olsunlar, gasp edicileri bu fiillerinden al ıkoysunlar, suç işleyenin suçuna karşılık ceza versinler, böylece insanlık alemini her alanda mutedil orta çizgiye

getirsinler diye..

Güzel bir hayat tarzını esas alan meliklerin ilgi uyandırıcı menkıbelerinden yarar-lanmanın önemi de buradan gelir.

Evet!..

Kötü ahlak, insanın doğasında vardır.

İnsanların bir kısmı bu kötü ahlakı sergiler, ona uyarak hareket eder; işte bunlar kötü insanlardır.

Buna karşılık bazı insanlar da düşünmenin önemini kavrar, temyiz gücünün etkisiy le bu huyların kötülüğünü ayırt eder, onlardan yüz çevirir. Onlardan tamamen uzaklaş

mak için çaba sarf eder. Kuşkusuz bu da; kerem sahibi bir soydan, onurlu bir nefisten kaynaklanır.'

Kimi insan da bu gerçeği kavrayamaz. Ancak bu hususta uyarıldığında ve davranışının, karakterinin çirkinliğini anladığında, bunları terk

etme hususunda kendini zorlar.

Kimi insan da içindeki çelişkilerin farkına vardığı zaman, ya da birileri tarafından uyarıldığı zaman bunlardan uzaklaşmayı amaçlar. Bu kötü huyundan uzaklaşmak istese de, bunun için çalışsa da bunu gerçekleştirmek kendisine ağır gelir. Tabiatı kendisine itaat etmez. Bu gruptan olan insanlara alıştırma yollarının gösterilmesi, güzel ahlakı kalıcı alışkanlığa dönüştüren egzersizlerden geçirilmesi gerekir ki, aşamalı olarak bu davranış

kalıcı karaktere dönüşsün.

Bazı insanlar, kendiliklerinden kötü ahlakın farkına varırlar, ya da başkaları tarafından uyarılırlar. Bununla beraber bundan sakınma yönünde tek bir adım atmaz, zerre kadar gayret göstermezler. Hatta nefislerine, kötü huydan ayrılma hoşgörüsünü dahi tanımazlar.

Aksine kötü huyu sürdürmede ısrarcı olurlar. Çirkinliğini, adiliğini bildikleri halde.

Böyle kimseleri arındırmanın, temizlemenin tek yolu:-şayet uyarı kar etmiyorsa-baskı, korkutma ve cezalandırmadır.

ÜSTÜN AHLAK

Üstün, övülen ahlaka gelince..

Bu ahlak bazı insanlarda doğuştan var olur. Ancak bütün insanlar için bu durum böyle değildir. İnsanların bir kısmı; alıştırma, riyazet ve çalışmayla üstün ahlaka sahip olabilirler, alışkanlık ve ısınma ile bu düzeye yükselebilirler.

Ancak bir kısım insanlar; tabiatları gereği güzel adet ve alışkanlıkları, güzel ahlakı kabul etmezler. Bunun nedeni; özünün alçaklığı ve temel maddesinin çirkefliğidir.Bu gruptaki insanlar kötüler(şakîler)dir. Bunların düzelme ihtimalleri, umudu yoktur.

İnsanların büyük bir çoğunluğu övülen ahlakın, güzel huyların çoğunu kabul edecek tıynettedirler, ancak bu güzelliklerin bazısına

meyletmezler. Bunlar kötüler kategorisine girmezler. Ancak hayırdaki rütbeleri güzel ahlaklarının derecesine göre belirginleşir.

AHLAK VE NEFİS İLİŞKİSİ

NEFSİN GÜÇLERİ

Ahlakın adamına göre farklılık göstermesinin nedeni, nefistir.

Nefsin üç gücü vardır ve bunlara da nefis adı verilir. Bunlar sırasıyla şunlardır: **a) Şehvet nefsi.**

b) Gazap nefsi.

c) Konuşan nefis.

Bütün huylar, ahlaklar bu güçlerden doğar. Ancak kimi huylar bunlardan sadece birinden, bazıları ikisinden bazıları da üçünden birden kaynaklanır.

Ayrıca nefsin sahip olduğu güçlerin bazıları

insanda bulunduğu gibi, diğer hayvanlarda da bulunur. Bir kısmı ise; sadece insanda bulunur.

Şimdi sırasıyla bunları inceleyelim..

ŞEHVANİ NEFİS

Şehvani nefis, hem insanda hem de hayvanda vardır.

Bütün cismani lezzetler ve şehvetler bundan kaynaklanır. Yeme, içme ve cinsel arzuları tatmin etme gibi.

Bu nefis çok güçlüdür.

Bir insan şehvani nefse galip gelmez, armdırmazsa, bu nefis, insanı hakimiyeti altına alır, bütün güçlerini istila eder.

İnsana hakim olup güçlerini istila edince de arındırma faaliyeti bir anda çöker. Ezil-mesi ve boyun eğdirilmesi zorlaşır.

Şehvani nefis insanı yenilgiye uğratıp hakimiyeti

altına alınca; insan ona boyun eğer.

Bu durumda da insandan çok hayvanlara benzer. Çünkü böyle bir insanın amaçları, istekleri ve himmeti her zaman için sadece şehvetlere ve lezzetlere yönelik olur.

Bu da hayvanlara özgü bir davranış biçimidir.

ŞEHVANİ NEFSİN HAKİMİYETİ

ALTINDA OLAN KİMSENİN DURUMU

Bu özelliğe sahip olan kimsenin utanması az, yalan söylemesi çok olur.

Faziletli kimselerden kaçar, tenhalara, kuytulara meyleder. Toplu yerlerde bulun-mamaya dikkat eder.

İlim adamlarından nefret eder, takva ve ibadet ehline buğzeder.

Günahkarları sever, fuhuş ve hayasızlıktan hoşlanır.

Günahı çokça anar. Günaha dair sözler dinlemekten lezzet alır.

Sefihlerle oturup kalkmaktan zevk alır. Sürekli şaka eder, çok eğlenir ve bu hali onu birçok günaha kadar sürükler..

Çirkin hayasızlıklar işlemeye başlar. Yasakları çiğner.

Nihayet lezzet düşkünlüğü onu en çirkin, en rezil yoldan mal kazanmaya sevkeder..

Derken onu başkalarının malını gasp etmeye, hırsızlık yapmaya, ihanete zorlar.

Nihayet...

Hakkı olmayan şeyi alır.

Çünkü.. Zevk duygusunun ne mal ile ne de eşya ile tatmin olması mümkündür.

İşte bu sebeble zevk düşkünü kimsenin, malı normal yollardan kazanması zorlaşınca, şehevi

arzuları onu normal dışı yol ardan mal edinmeye teşvik eder.

Bir kimseyi şehevi arzuları bu noktaya kadar sürüklemişse o, insanlar içinde durumu en kötü olanıdır. Şerli bir kimsedir.

Böyle kimselerin pisliğinden korkulur. Onlardan kaçılır. Onlardan uzak kalındıkça huzur bulunur.

Yönetim mevkiinde bulunanların bunları ezmesi ve tedip etmesi, toplumdan uzaklaştırıp sürgün etmesi bir zorunluluktur. Ta ki normal insanların arasına karışmasınlar.

Bu özelliklere sahip olanlar diğer insanlara mutlaka zarar verir. Özellikle genç nesil-lere. Çünkü gençler çevrelerine çabuk uyum gösterirler. Ayrıca genç insanların nefisleri, şehevi arzulara yönelik güçlü bir eğilime sahiptirler.

Bu güçlü eğilime sahip bir genç, bir başkasının şehevi arzusunu günah yollardan tatmin ettiğine, bunu normal karşılayarak işlediğine tanık

olduğunda hemen ona uymaya meyleder, onun lezzetinden pay almaya çalışır.

Fakat şehvani nefsine hakim olan, onu baskı altına alan, nefsini kontrol edip şehevi arzularına karşı iffetli davranan, çirkin hayasızlıklardan kendini uzak tutan, yasaklardan, haramlardan sakınan kimse, lezzetler bağlamında bütünüyle övülen bir yol izler.

Şehvet ve lezzetler hususunda insanların alışkanlık ve davranışlarının farklı olmasının, kiminin iffetli, kiminin de hayasız günahkarlar olmasının illeti, şehvani nefislerinin durumlarının farklı olmasından dolayıdır. Şöyle ki: Şehvani nefis arınmış ve terbiye edilmiş

olduğunda sahibi; iffetli ve nefsini kontrol eden biri olur.

Şehvani nefis, ihmal edilmiş, koyverilmiş-se, sahibine hakim olur ve bu nefsin sahibi kötü bir günahkar olur.

Şehvani nefis orta halli ise, yani kimi zaman

kontrol altına alınabiliyor ise, bu nefsin sahibinin iffetteki mertebesi, nefsini edeplendirmesinin mertebesiyle orant ılı olur.

İşte bu yüzden insanın şehvani nefsini edeplendirmesi, arındırması, dolayısıyla kendisine boyun eğmesini sağlaması gerekir. O zaman kendisi nefsine sahip olur. Nefsini zorunlu ihtiyaçlarda kul anırken, zorunlu olmayan arzulardan, aşağılayıcı lezzetlerden, hayasız zevklerden da alıkoyar.

GAZAP NEFSİ

Gazap nefsi de hem insanda hem de hayvanda bulunur.

Öfke, cesaret/cüret ve galip gelme isteği bu nefisten kaynaklanır.

Bu nefis, şehvani nefisten daha güçlüdür.

Kişiye hakim olduğunda ve kişiyi boyunduruğu altına aldığında şehvani nefisten daha zararlı ve daha yıkıcı olur.

Çünkü., insan gazap nefsinin emrine girdiğinde çok öfkelenir, dehşeti zuhur eder.

Kini çok şiddetli olur ve kendisinde hilm/ ağırbaşlılık ve vakar namına bir şey kalmaz.

Küstahlığı, cüretkarlığı artar.

Öfkelendiği zaman hemen intikam almaya, öfkelendiği kimseye zarar vermeye yeltenir. Hasmının üzerine atlar, cezalandırmada aşırı gider, ölçüyü kaçırır.

Öcünü alırken sınır tanımaz olur. çok söver, sövmede çirkefleşir.

Bir insanda bu alışkanlık süreklilik kazanınca insandan çok yırtıcı bir hayvana benzer.

Bazen öfke bir kavmi silahlanmaya, öfkelendikleri kimseleri öldürüp yaralamaya yöneltir.

Kimi zaman basit bir şeyden duydukları öfke yüzünden silahlarını alarak kardeşlerinin,

dostlarının, kölelerinin ve hizmetçilerinin üzerine atılırlar.

Bazen de böyle bir öfkeye kapıldıkları halde hasımlarından intikam alamazlar. Bu durumda kendilerine zarar vermeye başlarlar. Kendilerine söver, içten içe acı çekerler. Kimisi yüzünü döver, sakalını yolar, elini ısırır, kendisine söver, kendi namusuna küfreder.

Gazap nefsinin hakimiyeti altına giren kimse, galip gelme arzuyla içten içe yanıp tu-

tuşur..

Kendisine eziyet edenlerin başına yönetici olarak geçmek için fırsat kol ar. Kendisine kötülük edenlerin önüne, başına geçmek ister. Onlara lider olma arzusunu taşır. Normal yollardan başa geçemeyince de iğrenç hilelere, ayak oyunlarına baş vurur.

Kısaca.. İktidar için her türlü kötülüğü yapar.

Bu fiiller kişiyi büyük badirelere atar,

uçurumlara, tehlikelere düşürür. Zira..

İnsanlara saldırana saldırırlar.

Düşmanlık edene düşmanlık ederler. Kötü niyetle yaklaşana kötü niyetle yaklaşılır.

İnsanlar için kötülük planlayana onlar da kötülük planlarlar.

Bazen insan düşmanına hile yapar, düşmanı ondan daha hilebaz çıkar, dolayısıyla düşmanına bir kötülük iliştirirse, düşmanı ondan daha büyük bir kötülükle karşılık verir. ..

Hali bundan ibaret olan kişinin belirgin özellikleri: Kıskançlık, kindarlık, kınayıcılık/çirkeflik, düşmanlık ve zorbalık olur.

Ve böyle kimselerin galibiyet sevgisi ve başkanlık arzusu bu kişileri normal ve helal yolların dışında mal kazanmaya, galibiyet ve zulümle mal edinmeye sevk eder.

Galibiyet sevdası uğruna kendilerine

direnenlerle savaşırlar. Hatta bazı zamanlar hiç düşünmeden bu tür filler gerçekleştirirler. Bu da onları felakete, yok olmaya sürükler.

Gazap nefsini idaresi altına alanlar:

Ancak gazap nefsini idaresi altına alıp kontrol eden, edeplendirerek ezenler, ağırbaşlı, vakur, adil ve izledikleri yol övülen kimselerdir.

Şu halde insanların kin ve öfkelerinin ölçüsüzlüğü hususunda farklı alışkanlıklara sahip olmalarının illeti, gazap nefislerinin durumunun farklı olmasıdır.

Gazap nefsi boyun eğdirilmiş, kontrol altına alınmışsa, kişi ağır başlı ve vakur olur.

Gazap nefsi ihmal edilmiş, salıverilmişse, dolayısıyla kişiyi kontrolü altına almışsa, ki-

şi abartılı bir öfkeye, ölçüsüz bir kızgınlığa ve sınır tanımayan bir zorbalığa sahip olur.

İnsanın öfkesi orta halli ise, kendisi de orta halli

olur.

Ağırbaşlılık mertebesi gazap nefsinin derecesiyle orantılı olur. Ta ki nefsini kontrolü altına alıp onu gerekli yerde kul anmaya başlayıncaya kadar.

Bu nefsin de övülen erdemleri vardır. Çünkü aşağılık şeylere tenezzül etmeme, ger-

çek liderliği, başkanlığı isteme, yüksek mertebelere talip olma aslında övülen ahlakın birer unsurlarıdır ve bunlar gazap nefsinin fiilleri kapsamına girerler.

Tedip ve arındırma yöntemiyle gazap nefsine hakim olunup güzel işlerde kullanımı sağlandığında, dehşet verici eylemlerden alıkonulduğunda; hali güzelleşir ve yöntemi de övgüye değer olur.

NEFS-İ NATIKA

"KONUŞAN NEFS: AKIL"

Nefs-ı Natıka'ya gelince...

İnsanı diğer tüm hayvanlardan ayıran, farklı, ayrıcalıklı kılan bu nefistir.

Düşünme, ayırt etme ve anlama yetisi bundan kaynaklanır.

İnsanın üstünlük kaynağı, himmetinin büyüklük nedeni budur.

İnsan bununla kendini beğenir.

Bununla güzellikleri güzel, çirkinlikleri çirkin görür.

İnsan bu yeteneğiyle diğer iki nefsini yani şehvani ve gazap nefislerini terbiye eder, arındırır, onları sınırlandırır, kontrol altına alır.

Olayların sonunu bununla düşünür ve bununla olaylara başlamaya karar verir.

Bu nefsin de çok güzel erdemleri ve de tam bunların zıddı olan çok kötü rezillikleri vardır.

Bu nefis, erdemlerini ilim ve adap yoluyla edinir. Bu sayede kişi alçaklıklardan, çirkin hayasızlıklardan uzak durur. Diğer iki nefsi de kontrol altına alır, edeplendirir.

Gazap ve şehvani nefsin sahibinin bunları geçimi, kazancı, kişiliği ve nezaketi uğruna kullanmasını sağlar. Kişiyi hayır işlemeye, sevmeye, acımaya, iyi niyete, ağırbaşlılığa, utanmaya, ibadete, iffete, güzel yollardan liderlik talep etmeye te şvik eder.

Bu nefsin rezillikleri ise, pislik, hile, aldatma, dalkavukluk, ayak oyunları, kıskançlık, kötülük ve riyakarlıktır. Bu nefis bütün insanlarda vardır. Ancak bazı insanlarda bu nefsin erdemleri baskındır; bununla güzelliği fark eder ve kul anırlar.

Bazılarında ise rezillikleri baskındır; bunları da alışkanlık haline getirerek sürdürürler.

Kimi insanlarda ise bu nefsin bazı erdemleri ile birlikte bazı rezillikleri de bulunabilir.

Bu alışkanlıklar bir çok insanda, dışarıdan bir zorlama olmaksızın doğuştan gelen seciye ve tabiat mahiyetinde mevcuttur.

Tabiatında kötü alışkanlıklar baskın olan kişinin durumu; nefs-i natıka'smm zayıflığından, cevherinin kötülüğünden kaynaklanır.

Erdemlerle birlikte rezilliklere de sahip olan kişinin ise nefs-i natıka'sı orta halli olur.

İnsanların büyük çoğunluğu bu alışkanlıkları, güzeli ve çirkiniyle bütün ahlakları, huyları kendi fi lleri sonucu edinirler.

Bu hususta insanın büyüdüğü ortam, içinde yaşadığı, tanık olduğu, yakın temasta bulunduğu çevrenin, döneminin toplum liderlerinin, kendisini uyarma konumunda olan kişilerin, toplumsal mertebelerine gıpta ile baktığı kimselerin tavrı belirleyici olur.

Özellikle çocuklar, ahlaklarını zamanlarının çoğunu beraber geçirdikleri, iç içe yaşadıkları kimseler yani anne ve babalarından, aile

çevrelerinden ve aşiretlerinden alırlar.

Şayet yukarda yakın çevresi olarak anılanlar, kötü ahlaklı, çirkin tavırlı kimseler iseler, aralarında büyümekte olan çocuk da kötü ahlaklı ve çirkin alışkanlıklara sahip bir kişi olur.

Hatırdan çıkarılmamalıdır ki çocuk, topluma liderlik edenleri, yüksek mertebelerde olanları algılamaya başladığında onların mertebelerine gıpta ile bakacağı için onlara benzemeye, onların ahlakıyla ahlaklanmaya kısaca onları örnek almaya başlar.

Eğer bu liderler temiz bir ahlaka, güzel bir hayat tarzına sahip iseler, onlara benzemeye çalışan kimse de güzel ahlaklı olur, hoşnut bırakıcı bir hayat tarzını benimser.

Yok eğer cahil kötü kimseler iseler, kendilerine gıpta eden, yol arını izleyen kimse de kötü bir cahil olarak ortaya çıkar.

İnsanların büyük çoğunluğunun ahlakının durumu budur. Çünkü onların tüm

davranışlarına cehalet, kötülük, pislik, utanmazlık, kıskançlık egemendir.

İnsanlar doğaları gereği birbirlerini taklit ederler, izlerler.

Tabi konumunda olan her zaman metbu olanı örnek edinerek ona benzemeye çalışır.

Bu yüzden insanlara egemen olan kişi cahil ve kötü biriyse, o zaman çocuklarının, genç nesillerinin, izleyicilerinin onları taklit etmeleri kaçınılmaz olur.

O halde nefsin gücünün farklılık arzetme-sinin nedeni, insanların yönetimlerinin ve fa-ziletlerinin farklılık göstermesinden kaynaklanır.

Hayır veya şerrin galip gelmesinden de nefs-i natıka'nm gücünün değişiklik göstermesi doğar.

Nefsi natıka, hayırlı ve erdemli olduğunda diğer iki nefse de galip gelir. O zaman kişi iyi, adil ve güzel davranışlı olur.

Nefs-i Natıka kötü olup diğer iki nefsi ihmal edip salıverdiğinde kişi de kötü, pis bir cahil olur.

Bu nedenle insanın düşünce gücünü kul anması, ahlakını ayıklaması, iyi huylarını, güzel davranışlarını belirleyip koruması, kötü ve çirkin olan huylarını da terk etmesi, kendini iyilere benzetmeye çalışması, kötülerin alışkanlıklarından da kesinlikle uzaklaşması gerekir.

Bunu yaptığı zaman insanlık erdemini gerçekleştirmiş ve özden gelen örnek önderliği de hak etmiş olur.

AHLAK TÜRLERİ

VE

KISIMLARI

Bu bölümde..

Ahlak türleri ve kısımları, Bunlardan güzel

(erdem) olanlar, Alışkanlık haline getirilmesi iyi karşılanıp erdem sayılanlar,

Çirkin ve tiksindirici kabul edilenler, Noksanlık ve ayıp sayılanlar hangileridir?..

Şimdi bunları ayrıntılı şekilde sunacağız.

Erdem Kabul Edilen

Ahlak Türleri

İffet: Nefsi şehevi arzular karşısında kontrol etmek, bedenin varlığını sürdürmesi ve sağlığını koruması için gerekli olanıyla yetinmek, israftan kaçınmak, bütün lezzetlerde kısmaya gitmek, bu hususta mutedil yolu izlemek demektir.

Bu hususta yetinilmesi gereken şehevi arzuların tatmini de iyi karşılanan bir yol a gerçekleşmeli herkesin hoşnut olduğu bir tarzda olmalıdır.

Özellikle zorunlu ihtiyaç için kul anılmalıdır. Bunun fazlasından da kaçınılmalıdır.

Nefis ve kuvvetler de bundan azı ile ayakta duramıyorsa gerekli olan miktarını kullanmak bir zorunluluktur.

Burada vasfettiğimiz hal, iffetin en üst derecesidir, en son noktasıdır.

Kanaat: Geçinme için yeterli olana razı olmak, maişeti kolaylaştıran kısma rıza göstermek, mal kazanma, yüksek mertebelere yükselme hırsını terk etme, bütün bunlardan yüz çevirip onlara meyletme duygusundan arınma, nefsi bu hususta baskı altında tutma ve çok azıyla yetinme demektir.

Bu ahlak vasat ve sıradan insanlar için güzel kabul edilir.

Krallar ve büyükler açısından kanaat göstermek olumlu karşılanmaz. Kanaat gösterme onlar için erdem sayılmaz.

Boşboğazlık yapmamak: Bu ahlak, insanın kendisini gevezelikten koruması, ağırlığını muhafaza etmesi demektir.

Çirkin şakalar yapmamak, çirkin şakalar yapan kimselerle oturup kalkmamak, onların meclislerine katılmamak, çirkin sözleri tela-fuz etmemek, müstehcen ifadeler kul anmamak, bayağı mizah yapmamak, özellikle toplu yerlerde bu tür davranışlardan kaçınmak bu ahlakın bir özelliğidir.

Zira..

Mizahta ölçüsüz davranan, çirkin şakalarla mizah yapan kimsenin ağırlığı, heybeti, vakarı kalmaz.

Adi insanlardan uzak durmak, onlarla arkadaşlık etmemek, onlarla oturmamak, bayağı hayat tarzından kaçınmak, malı kötü yollardan kazanmaktan uzak durmak da bu ahlakın bir gereğidir.

Vakarın, ağırlığın bir ifadesi de aşağılık insanlardan bir şey istememek, değersiz insanlara tevazu göstermemek, ihtiyaç olmadan kimseden bir talepte bulunmamak, zorunlu olmadan çarşı ve pazarlarda ulu orta saygısızca

oturmamaktır.

Çünkü..

Bu gibi fiilleri yapmak insanın kişiliğini ihlal eder.

Halk nezdinde insanların en değerlisi: İsmi iyilikle bilinen ama şahsı tanınmayan kimsedir.

Hilm: Şiddetli öfke anında gücü yettiği halde intikam almaktan kendini tutabilmek, ağırbaşlı davranarak, sakin olabilmektir.

Bu ahlak, pısırıklığa, sünepeliğe, mevki makam karşısında ezilmeye, idarenin ifsat olmasına kadar vardınlmadığı sürece övülen bir huydur.

Liderlerde ve kral arda bu ahlakın bulunması çok daha güzeldir. Çünkü onlar kızdık-ları kişiden intikam almaya herkesten daha çok güç kul anma imkanına sahibtirler.

Oysa zayıf, yani aciz olan bir kimsenin bir şekilde karşılık verme gücü olduğu halde büyük

olana karşı sesini çıkarmaması hilm sayılmaz. Çünkü bu kimse kendini tutarsa bu karşısmdakinden korkmasından dolayıdır ki bu da hilm değildir.

Vakar: İnsanın çok konuşmaktan, başkalarında kusur bulmaktan, el kol hareketi yapmaktan, hareket etme gereği olmayan yerlerde hareket etmekten kendini alıkoyması, az öfkelenmesi, soru sorduğunda karşısındakini dinlemesi, cevap aldığında ötesine geçmemesi, kendisini ilgilendirmeyen şeylerle uğraşmaması, acelecilikten ve her işe atılmaktan kaçınması demektir.

Haya: Bir vakar çeşidi de haya (utanma duygusu)dır. İnsanın gözünü haramdan sakınması, utanç verici sözleri söylemekten kaçınması demektir.

Acizlikten ve meramını anlatma beceriksizliğinden kaynaklanmadığı sürece güzel bir huydur.

Sevgi (el-Vedd): Şehvetten kaynaklanmayan

mutedil muhabbetdir..

İnsan fazilet ve şeref ehli, vakar ve heybet sahibi, insanlar arasında ahlaken seçkin kimseleri sevdiği zaman bu sevgisi güzeldir.

İnsanların rezil olanlarını, değersiz bayağı adamları, oğlan ve kadınları, eğlence ve keyif ehlini sevmekse çok kötüdür.

Sevginin en güzeli birbirine ısınan kişiler arasında erdemli münasebetlerin gelişmesine sebep olanıdır. Sevginin en sağlamı, en kalıcısı budur.

Fakat şaka yapmaya ve eğlenip lezzet almaya dayanan sevgi övülen bir husus de-

ğildir. Üstelik devamlı ve kalıcı da olmaz.

Merhamet: Sevgi ve acımanın karışımından ibaret bir duygudur.

Merhamet ancak, merhamet edilen kimsede göze hoş gelmeyen bir bozukluğa, noksanlığa karşı

sergilenir. Bir eksiklik ya da arız olan bir sıkıntı, bir mihnet gibi.

Dolayısıyla merhamet merhamet edilene yönelik bir sevgidir, ama beraberinde merhameti gerektiren halden kaynaklanan bir acıma duygusu da vardır.

Bu hal, kişiyi adalet duygusunun dışına çıkarmadığı, zulme sevketmediği, yönetimin bozulmasına neden olmadığı sürece güzeldir.

Örneğin: Katile kısas uygulanırken merhamet etmek, caniye cezasını verirken acımak güzel ve övülen bir davranış değildir.

Vefa: İnsanın kendinden adadığı şeyi gerçekleştirme, diliyle söyleyip kendini bağladı-

ğı sözü yerine getirme hususunda sabır göstermesi, kendisini yoksul düşürme pahasına da olsa adadığını vermesi demektir.

Az da olsa sözünü yerine getirirken zorluk çekmeyen kimse vefal ı sayılmaz.

Bir kimsenin, kendi hakkında verdiği hükmü yerine getirme hususunda çaba sar-federken sıkıntı çektiği oranda vefahlığının oranı da yükselir. Yani sözünü yerine getirirken ne kadar zahmet çekerse o sıkıntılar onun vefasının değerini artırır.

Bu, güzel bir davranıştır ve bütün insanların yararınadır.

Çünkü: Vefakarlığıyla bilinen kimsenin sözü kabul edilir, makamı yüksek olur.

Özellikle kralların, reislerin bu ahlaka sahip olmaları çok daha önemlidir. Kralların, liderlerin buna ihtiyaçları çok daha fazladır. Çünkü kral arın vefa duygularının şayet az olduğu emrindekiler tarafından bilinirse sözlerine güvenilmez dolayısıyla da istekleri de yerine getirilmez. Ne askerleri ne de yardımcıları onlara itimat etmez.

Emaneti sahibine vermek de vefanın bir gereğidir. Bu; insanın tasarrufuna verilen mal ve benzeri şeylerde insanın kendilerine ait olmayan

bir şeyi almaktan kaçınmasıdır.

Kişi kend'sine tevcih edilen güveni ne pahasına olursa olsun hiçbir vakit boşa çıkarmamalı, emanetleri elinden geldiğince kusursuz ve eksiksiz bir şekilde sahiplerine vermeli, ait oldukları yere koymalıdır.

Sır Saklamak: Bu huy, vakar ve emanete riayet etme duygularının karışımından ibarettir.

Çünkü..

Sırrı ifşa etmek boşboğazlıktır. Boşboğaz olan kimse de vakur olmaz.

Aynı şekilde kendisine bir mal emanet edilen kimse, bu malı sahibinden başkasına verirse emanete ihanet etmiş olur.

Bunun gibi kendisine bir sır, emanet söz verilen kişi, bu sırrı sahibinden başkasına açarsa emanete ihanet etmiş sayılır.

Sır saklamak bütün insanlar açısından övülen bir

davranıştır.

Özellikle sultanların, liderlerin yanında olan kimseler için.

Çünkü sultanların sırlarını yaymak -çirkin bir davranış olmanın yanı sıra sultanına-dolayısıyla memlekete büyük bir zararın dokunmasına neden olur.

Tevazu: Riyaseti ve böbürlenmeyi terk etmek, büyüklenmekten ve gereğinden fazla ikram etmekten kaçınmak demektir.

Ayrıca bu duygunun bir gereği olarak insan faziletlerini sergilemekten, makam ve mal gibi sahip olduğu şeylerle övünmekten de uzak durmalıdır.

Kişinin kendini beğenmişlikten ve kibirden uzak durması da tevazudur.

Tevazu, ancak büyük insanlarda, liderlerde, fazilet ve ilim ehlinde güzel ve yerindedir.

Düşük düzeyli kimseler, mütevazı olamazlar. Zira, konumları zaten düşüktür, ondan daha da düşemezler.

Güler Yüzlülük: İnsanın karşılaştığı kardeşlerine, sevenlerine, arkadaşlarına, dostlarına ve tanıdıklarına sevincini göstermesi, karşılaşma sırasında tebessüm etmesi demektir.

Bu alışkanlık bütün insanlar açısından güzeldir.

Krallarda ve ileri gelenlerde daha da güzeldir. Çünkü kral arın, liderlerin güler yüzlü olmaları halkın, yardımcılarının ve yakın çevresinin kendisine ısınmasını sağlar. Onlara daha sevimli gelir.

Halkına öfkeli olan hiçbir kral mutlu olamaz. Hatta bu tebessümsüzlüğü işlerinin bozulmasına ve saltanatının yok olmasına da neden olabilir.

Doğru Sözlülük: Bir olayı olduğu gibi haber vermektir.

Bu ahlak büyük bir zarara yol açmadığı sürece

güzeldir. Yani bazı durumlarda doğru söz söylenmemesi gerekebilir.

Örneğin bir insana işlediği bir çirkin hayasızlık hakkında soru sorulduğu zaman doğru söylemesi güzel bir davranış değildir.

Çünkü bu kimsenin o anda doğruyu söylemesi, bu çirkin hayasızlığı işlemesinden dolayı yaşadığı silinmez utancı ortadan kaldırmayacak belki de karşısındakine kötü örnek olmasına onun kendisi hakkında yanlış bir hüküm vermesine sebeb olabilecektir.

Aynı şekilde bir kimseye kendisine sığınan, sakladığı biri sorulduğunda doğru söylemesi de güzel bir davranış değildir.

Yine doğruyu söylemesi durumunda ağır bir ceza alacağı bir suçu söylemesi de bazen gerekmeyebilir.

Örneğin; Vatanını kurtarmak için yapmış olduğu birşey sorulduğunda o fiilini saklamak için doğru söylememesi gibi..

Ancak..

Yukarda belirttiğimiz bazı özel durumlar haricinde..

Doğru sözlüolmak, bütün insanlar açısından güzeldir.

Kralların ve ileri gelenlerin doğru sözlü olmaları ise çok daha güzeldir.

Daha doğrusu bu kesimden olan kimselerin yalan söylemeleri hiçbir şekilde doğru değildir.

Ancak.. Bazı durumlarda kralların veya lider konumunda olanların, doğruyu söylemeleri ülkesinin menfaati veya emri altında olanlar için altından kalkılamaz bir zarara yol açacaksa o vakit durum başkadır..

İyi Niyet: Bütün insanlar hakkında hayır düşünmek, pislikten, gıybetten, hile ve al-datmadan uzak durmak demektir.

Bu huy, bütün insanlar açısından güzel ve

övülendir.

Kralların her zaman bu duyguyu beslemeleri doğru olmaz. İktidar ancak düşmanlara hile yapmak, tuzak kurmak, onları faka bastırmakla sağlamlaşır.

Kralların bu davranışları dostlarına, samimi bağlılarına ve kendilerine itaat edenlere karşı kul anmaları ise doğru olmaz.

Cömertlik: Biri istemeden ve karşılıksız olarak mal verebilmektir.

Bu davranış, israfa ve savurganlığa vardırılmadığı sürece güzeldir.

Ancak bir insanın sahip olduğu malını hakketmeyen birine harcaması cömertlik sayılmaz. Aksine savurganlık ve malı zayi etme olarak nitelendirilir.

İnsanların geneli açısından cömertlik; çok güzel ve erdemli bir davranıştır.

Krallar, liderler açısından ise bir zorunluluktur. Kralların, liderlerin cimri olmaları saltanatlarına büyük zarar verir.

Cömert olarak mal dağıtmaları ise; halkın, askerlerin ve yardımcılarının kalplerini kazanmalarına sebeb olur. Dolayısıyla krallar veya liderler bu şekil emrinde olan kimselerden daha çok yararlanırlar.

Cesaret: İhtiyaç duyulduğunda olumsuz ve tehlikeli şeylerin üzerine gitmektir.

Korkular karşısında sebat etmek, ölümü hiçe saymaktır.

Bu duygu bütün insanlar açısından güzeldir.

Krallara, liderlere ve yardımcılarına daha yaraşır ve onlarda olduğu zaman daha güzel kabul edilir.

Daha doğrusu bu duygudan yoksun biri krallığa, liderliğe müstahak değildir.

İnsanlar içinde en çok tehlikelerle karşı karşıya kalanlar, büyük olayların içine atılmak durumunda kalanlar kral ardır, liderlerdir.

Dolayısıyla.. Cesaret, onlara özgü bir ahlaktır.

Rekabet: Kişinin kendisine layık gördüğü bir şeyde başkalarıyla mücadele etmesi, onlar gibi çaba sarfetme gereğini duyması. Sahip olduğu dereceden daha yukarı bir dereceye yükselme kavgasını vermesi rekabet duygusudur.

Rekabet, erdemlerle ve yüksek mertebelere çıkmayla ilgili olduğu zaman güzel ve övülendir. Rekabetin şeref ve liderlik kazandıranı makbuldür.

Ancak şehevi arzuların peşinde rekabet etmek, lezzetler, süsler ve kılık kıyafetler için başkalarıyla kavga etmek, didişmek, rekabet etmek çok kötü bir davranıştır.

Zorluklar karşısında sabretmek: Bu duygu vakar ve cesaret karışımından ibarettir.

Feryat etmek yararlı, üzüntü ve huzursuzluk kurtarıcı, hile ve çırpmış zararı savı-cı olmadığı zaman sabrederek beklemek, her zaman güzel ve övülen bir davran ıştır.

Feryat etmek, bir fayda vermeyecekse çok çirkin bir davranıştır.

Büyük himmet sahibi olmak: Yüksek gayeler peşinde olma, işlerin en yükseğinden aşağıda olanlara kadar zor görmeme, onlara tenezzül etmeme, bağışladığı şeyi azımsama, orta düzeyli şeyleri önemsememe, sahip olduğu şeyleri basit görme, isteyene başa kakmadan, minnet etmeden imkan dahilinde olan şeyi verme duygusudur.

Bu, özellikle kral arın, liderlerin sahip olmak zorunda oldukları bir ahlaktır.

Reisler, ileri gelenler ve kendini onların düzeyinde gören kimseler açısından güzel ve övülen bir davranıştır.

Tenezzül etmeme, hamiyet sahibi ve gayretli

olma da büyük himmet sayılırlar.

Tenezzül etmeme, insanın kendini adi şeylerden uzak tutmasıdır.

Hamiyet ve gayret ise, insanın kendinde bir eksiklik görünce öfkelenmesi demektir.

İnsan haramlara karşı gayrete gelir. Çünkü haram işlemek bir utanç ve kusurdur.

Haram işleyen kimse arkadaşlarına zulmeder. Onların hakkında olumsuz tasarrufta bulunur.

Kendine (nefisen) zulmetme ise bunun tam zıddıdır.

Bir insanın haksızlıktan yüz çevirmesi, zulmetmektense eksikliğe tahammül etmesi güzel bir davranıştır. Bu, bütün insanlar açısından övülen bir ahlaktır.

Adalet: Dengenin gerektirdiği orta yolu izlemek. Olguları yerinde, zamanında, amacına uygun olarak ve de ölçüsünde kullanmak, aşırıya

gitmememek, eksiklik göstermememek, öne almamak ve ertelemememektir.

İNSAN İÇİN

KUSUR VE AYIP SAYILAN

BAYAĞI HUYLAR, KÖTÜ AHLAKLAR

İnsan için kusur olan ve ayıp sayılan başlıca bayağı huylar ve bu huylarla bezenmiş

olan kötü ahlaklar sırasıyla şunlardır:

Günahkarlık: Şehevi arzuların peşinde koşmak, bütün vakti onları tatmin etmekle geçirmek.

Lezzet almayı gaye edinmek, hep lezzet peşinde koşmak.

Çirkin hayasızlıkları işlemek ve bunları fütursuzca sergilemektir.

Kısacası bütün şehevi arzularda aşırı gitmektir.

Bu huy; haya duygusunu yok eder, insanın

yüzünün suyunu ortadan kaldırır. Ar perdesini yırtar.

Aç Gözlülük: Mal kazanma hırsı, her türlü yolu kul anarak mal biriktirmek, malı kazanmak için her türlü çirkinliği göze almak, mala düşkün olmak, malın üzerine üşüşmek, servet biriktirmek ve mal depolamaktır.

Bu huy bütün insanlar açısından kötüdür.

Ancak..

Krallar, liderler için durum böyle değildir. Çünkü malın çokluğu, gıda maddelerinin depolanması ve madenlerin el altında bulunması saltanatanm devamına ve güçlü olmasına destek olur. Liderlik gücünü kuvvetlendirir, mülkü güzelleştirir, halkın, yardımcıların, düşmanların ve de mülkün muhaliflerinin gözünde liderin heybetli olmasını sağlar.

Utanmazlık: Bu duygu ar damarının çatlaması, ölçüsüz şaka ve eğlenceye dalmak, sefahat ehliyle düşüp kalkmak, oyun, eğlence ve günah

meclislerine katılmak, müstehcen sözler söylemek demektir.

İnsanların ırzını, namusunu diline dolamak. Buna dayalı şakalar yapmak, çarşı pazarlarda aylak aylak dolaşmak, sokaklarda, köşe başlarında oturup harama bakmak, aşağılayıcı yollardan geçinmek ve bir lokma ekmek için bayağı insanların önünde eğilmek anlamını ifade eder.

Utanmazlıktan dolayı olan bu tip davranışlar bütün insanlar açısından çirkindir.

Hafiflik de utanmazlığın sınırlarına girer. Hafiflik, ağırbaşlılığın, hilmiri zıddıdır.

Çabucak kızıp parlamak, basit bir şeyden dolayı hemen hiddetlenip, zıplayıp eziyet etmeye kalkmak. Cezada aşırı gitmek, acı ve zarar karşısında hemen paniklemek, çirkin küfürler etmek hafiflik huyunun göstergeleridir.

Bu davranış bütün insanlarda çirkindir, ancak krallarda ve liderlerde çok daha çirkindir.

Çok konuşmak, yalan söylemek: Gereksiz yere çok konuşmak, çok gülmek, durmadan hemen meselelere dalmak, düşünmeden cevap vermek çirkin bir davranıştır.

Bu davranış bütün insanlarda çirkindir.

İlim adamları ve örnek konumundaki insanlarda çok daha çirkindir.

Bunun bir örneği de utanılması gereken kimselerden utanmamaktır.

Kaba ve çirkin sözlerle cevap vermekten haya etmemektir.

Son derece çirkin olan bu davranış özellikle vakar sahibi olması gereken kimselerde çok daha çirkin görünür.

Aşk/ ihtiras: Birini aşırı ve ölçüsüz tutku şeklinde sevmektir. Bu her durumda çirkin bir duygudur. Ancak bizim burada bahs ettiğimiz aşkın en çirkini tutku haline gelen, lezzete ve bayağı şehevi duyguların tatminine yönelik

olanıdır.

Bu tür olan aşk, ihtiras kişiyi günaha ve çirkin hayasızlıklara sevk eder. Onun helakma sebep olur.

Boşboğazlık: Boşboğazlık, utanmazlık insanı adi alışkanlıklar edinmeye zorlar.

Bu davranışlar her insan için çirkindir. Ancak çocuklarda bir ölçüde tölere edilebilir.

Katı kalplilik: Bu karakter kin ve cesaretin karışımından ibarettir.

Katı kalplilik, başkalarının acı duymasına, eziyet görmesine aldırmamak, acımamak-tır.

Bu davranış her insanda çirkindir.

Ancak askerlerde, silahlı kuvvetlerde ve savaşçılarda yerinde kul anıldığı zaman çirkin sayılmaz.

Kalleşlik: İnsanın verdiği bir garantiyi

çiğnemesi, vadini tutmaması, sözünden dönmesi demektir. Çirkin bir huydur.

Kişi kalleşlik ederek bir çıkar, bir maslahat elde etse bile kötüdür.

Özellikle kral arda, lider olan kimselerde çirkinliği bir kat daha artar ve onlara yönelik zararı çok daha fazladır.

Bir kral veya lider kalleşliğiyle bilinirse hiç kimse ona güvenmez, içi ısınmaz. Kimsenin içi ısınmayınca, kimse güvenmeyince de düzeni ve saltanatı bozulur.

Hainlik: İnsanların emanet ettikleri mallara, eşyaya ve mahremiyete el koymak, emanet edilen şeyleri sahiplenmek ve bir şeyi ait olduğu yere koymamak.

Gizli bir haberi yaymak, ya da yapılması insanların yararına olan bir haberi gizlemek, bir yere ulaştırılması için verilen mektubu tahrif etmek, adresinden başkasına götürmek de hainliktir.

Hainlik, her insan açısından çirkin bir huydur. İnsanın makamını düşürür ve rızık sebeplerinin kesilmesine neden olur.

Sırları İfşa etmek: Bu çirkin davranış boşboğazlığın ve hainliğin birleşiminden ibarettir. Dilini tutamayan bir insan vakur olmaz. Göğsü de içine konulan şeyi tutamaz.

Sır bir emanettir.

Sırrı ifşa etmek sahibinin emanetini eksiltmek demektir. Dolayısıyla sırrı ifşa eden kimse haindir.

Bu, çok çirkin bir davranıştır. Özellikle sultanların yanında olan, onların mekanlarına girip çıkan kimselerde bulunması çok daha çirkindir.

Koğuculuk da bir tür sır ifşa etmektir. Koğuculuk, bir insandan diğerine kötü bir sözü taşımak demektir. Bu çok kötü bir huydur.

Bir insana duyduğu şeyin sır olduğu

söylenmemiş olsa bile, çirkin bir sözü başkasına taşımak kötüdür. Çünkü sözü söyleyen ile sözü duyan kimse arasında soğukluk ve nefret oluşturur.

Bu ise; kötülük yaymanın en korkunç yoludur.

Kibir: Kötü huylardan bir diğeri de kibirdir. Kibir, bir insanın kendi nefsini büyük görmesi, sahip olduğu üstünlükleri yüceltip başka insanları aşağılaması, küçümsemesi-dir.

Tevazu gösterilmesi gereken kimseler karşısında büyüklük taslamasıdır.

Bu davranış, kötüdür ve kişiye zarar verir. Çünkü kendini beğenen kimse terbiye ve edep edinmede bir ilerleme kaydedemez. İler-leyemeyen kimse de eksikliğiyle yerinde sa-yar.

İnsan, hiçbir zaman eksikliklerden hali olamaz.

İnsanın kemal derecesinin sonuna vardığı çok az görülmüştür.

Ayrıca bu davranışlar, insanların o kişiden nefret etmelerine neden olur. Bu durum da o kişinin maddi ve manevi durumunun kötüleşmesine sebep teşkil eder.

Asık Suratlı Olmak: Kötü huylardan bir diğeri de asık suratlılıktır.

Biriyle karşılaşınca yüzünü ekşitmek, gülümsememek ve hoşnutsuzluğu belli etmektir.

Bu huy; kibir ve kaba tabiatlılığm karışımından ibarettir.

Bir insanın tebessümü az ise, bunun anlamı insanları aşağılamaktır.

İnsanları aşağılamak da kendini beğenmekten ve kibirden kaynaklanır.

Ayrıca tebessümün azlığı -özellikle kardeşlerle buluşma anında- insanın tabiatının kabalığından ileri gelir.

Bu ise, özellikle liderlerde ve erdem sahiplerinde

çok çirkin bir huydur.

Yalan: Yalan da bu kötü huylardan biridir.

Yalan, bir şeyi olduğundan farklı haber vermektir.

Bir zararı savmaya -ki bu zarar ancak yalan söylemekle savılan türden olmalıdır-, bir yararı celbetmeye - ki bu yarar ancak yalan söylemekle edinüebilen türden olmal ıdır -yö-nelik olmadığı sürece yalan söylemek çirkin bir huydur.

İstisnai olan bu gibi hal erde yalan söylemek çirkin olmaz. Ancak gereksiz yere veya önemsiz bir şey için bu durum söz konusu değildir.

Yalan söylemek, o çirkinliğini işlemeye değmeyecek basit bir yarar elde etmek için tevessül edildiği zaman çirkin olur.

Bu çirkinlik kral arda ve liderlerde daha da belirgin olur. Çünkü küçük bir noksanlık bile onlar açısından büyük bir leke sayılır.

Kötü Niyet: Bu çirkin huylardan biri de kötü niyetli olmaktır.

Şöyle ki..

İnsanlar hakkında içinden kötü düşünceler beslerken onların yüzlerine karşı iyilik istediğini izhar etmek, muamelelerde hileye, tuzağa ve aldatmaya başvurmaktır.

Bu huy bütün insanlarda çirkindir.

Ancak bazı durumda krallar ve liderler için bu huy çirkin sayılmaz. Çünkü onlar bu şekilde düşünmeye bazı zamanlarda mecbur kalırlar.

Dolayısıyla..

Kralların veya lider olan kimselerin muhaliflerine veya düşmanlarına karşı bu şekilde davranmaları çirkin sayılmaz.

Ancak..

Kralların ve liderlerin yardımcılarının bu şekilde

hareket etmeleri, bu huyun onlarda bulunması güzel değildir.

Kin: Kötü niyetliliğin bir şekli de kindarlıktır.

Kin, bir insanın kendisine karşı bir suç işleyen kimseden intikam alamadığı durumlarda ona karşı içinden kızması hınç beslemesi ve fırsatını buluncaya kadar bu duygusunu içinde saklamasından ibarettir.

Bu huy, kötülerin özelliğidir. Çok kötüdür ve yerilmiştir.

Cimrilik: Cimrilik, bir şeyi bahşetme gücüne sahip olmasına rağmen insanın bu ba-

ğışı yapmaması demektir. Cimrilik de kötülerin özelliklerinden birisidir.

Bu huy bütün insanlarda çirkindir.

Ancak..

Kadınlar da -aşırt olmamak şartıyla-olumlu

kabul edilir, zira o takdirde ona cimrilik denmez tutumluluk adı verilir. Bu da kadınlar açısından bir mükemmellik belirtisidir.

Kadınların dışındaki insanların cimri olmaları onları ayıplı kılar.

Özellikle kral ar ve ileri gelenler..

Çünkü, onların cimri olmaları, reayanın ve avamın cimri olmasından çok daha çirkin görünür, mülkleri için bir kusur, bir ayıp sayılır. İnsanların onlara yönelik beklentilerini keser, dolayısıyla reayalarının onlardan nefret etmelerine neden olur.

Korkaklık: Kötü huylardan biri de korkaklıktır.

Korkaklık, korkulu durumlar karşısında dehşete düşüp paniğe kapılmak, akıbetinden korkulan ve sonundan emin olunmayan durumları gereğinden fazla büyüterek önü alınmaz bir endişeye korkuya kapılmaktır.

Bu huy bütün insanlar için kötüdür.

Özellikle..

Kralların, liderlerin, askerlerin ve savaşçıların korkak olmaları ise çok daha çirkin ve daha zararlıdır.

Kıskançlık: Bir diğer kötü huy da kıskançlıktır.

Kıskançlık, bir insanın başkasında gördüğü iyi bir özellikten, faziletten acı duyması ve bu başkasında bulunan iyiliği, fazileti yok etmeye çalışması demektir.

Bu huy çok kötüdür ve her insan için çirkindir.

Panik, feryat etmek: Her hangi bir zorluk karşısında hemen paniğe kapılıp feryadı basmak da çirkin bir huydur.

Bu huy, hafiflik ve korkaklığın karışımından ibarettir.

İnsanı zorluktan kurtarıcı ve fayda sağlayıcı olmadığı zamanlar çirkindir.

Ancak.. Önemli bir zorluk anında, hile olarak baş vurulursa, ya da yardım etme gücüne sahip birini yardıma çağırmaya yönelik olursa, yahut bir desteğin gelmesini sağla-maya dönük olursa ve de ancak birinin yardımıyla bu zorluktan kurtulmak mümkün ise böyle bir durumda feryat etmek çirkin sayıl-madığı gibi kusur da değildir.

Himmetin Azlığı: İnsanın himmetinin küçük olması da kötüdür.

Bu, yüksek mertebeler talep etmekten aciz olmanın, amaçlara ulaşma emelinin yetersiz olmasının, sahip olunan basit erdemleri çok görmenin, azıcık bağışı büyük kabul etmenin, bununla oyalanıp alışkanlık haline getirmenin, işlerin vasatı ve küçüklerinden hoşnut olmanın ifadesidir.

Bu huy herkes için çirkindir. Özellikle krallarda, lider olan kimselerde çok daha çirkindir. Himmeti küçük olan biri krallığa layık değildir.

Zorbalık: Zorbalık da kötü huydur.

Zorbalık, her işte dengeli davranışın dışına çıkmak, ifrat ve tefrite kaçmak, malı makul ve meşru yolların dışında zor kul anarak almak, gerekli olmayan hakları talep etmek, işleri yeri ve zamanı olmadan ve de gerekli ölçüye ve şekle riayet etmeden yapmak demektir.

Keramet: Bazı huylar kimi insanlarda erdem sayılırken kimisinde de rezillik sayılır..

Bunlardan biri olan keramet, saygınlık sevgisidir.

Bu, bir insanın saygı görmekten, ululanmaktan, ağırlanmaktan, övülmekten ve güzellikle anılmaktan hoşlanması demektir.

Küçüklerde ve çocuklarda bu huy güzeldir, övülendir. Saygı görme sevgisi, onları erdemli işler yapmaya teşvik eder. Çünkü küçükler ve çocuklar işledikleri bir faziletten dolayı övüldüklerinde bu, onları daha çok faziletli işler yapmaya sevk eder.

Ancak yetişkin fazilet sahipleri açısından böyle

bir huy kusurdur. Çünkü bir insan, kendisinden beklenmeyen, hatta garipsenen bir fazilet i şlediği zaman övülür.

Kişi eğer fazilet ehli ise; böyle bir övgü ve saygıdan dolayı sevinmemesi gerekir.

Çünkü bu, işlediği faziletin, övenlerce garipsendiği-ni ifade eder.

Ayrıca ikram ve saygı kişinin hakkettiğinden fazla olursa, bu dalkavukluk, yağcılık sayılır. Dalkavukluktan memnun olmak ise övülen bir huy değildir. Çünkü dalkavukluk bir tür aldatmadır.

Süs düşkünlüğü de öyledir. Güzel giysilere, güzel bineklere, aletlere, hizmetçi ve yardımcılara sahip olma ve bunları sergileme isteği; süse düşkün olmanın belirtileridir.

Bu davranış kral ar, ileri gelenler, küçük çocuklar, zengin, kibar insanlar ve kadınlar için güzeldir.

Rahipler, şeyhler, ilim ehli, özellikle hatipler, vaizler, din reisleri için süslenmek, ta-sannu yapmak çirkindir.

Bu gibi insanların kıldan üretilmiş, kaba elbiseler giymeleri, yaya ve yalın ayak yürü-meleri Kiliselerinden ve Havralarından ayrılmamaları, nimetlerden hoşnut olmamaları gerekir.

Övme, övülme ve övülen kişinin teşekkür etmesi: Bunlardan bir diğer huy da övme ve övülmedir.

İnsanın bir mecliste ve toplantıda kendisini öven birine teşekkür etmesi ve ödüllen-dirmesi:Bu davranış kral ar ve liderler için güzeldir. Bu, insanları onları övmeye teşvik eder, övülen kimse de güzel bir nam bırakır ve zaman durdukça bu güzel nam devam eder.

Kralların ve liderlerin faziletlerinden biri de güzel bir isim ve nam bırakmalarıdır. Ancak yüzlerine karşı övülmeyi sevmeleri güzel değildir, bu dalkavukluğa girer. Dalkavukluğu sevmekse çirkin bir davranıştır. Çünkü

dalkavukluk bir tür aldatmadır.

Ancak isimlerinin ve övgülerinin yayılmasını, insanların bununla meşgul olmasını ve güzel namlarının kendilerinden sonra baki kalmasını istemeleri övülen bir davranıştır.

O halde kral arın kendilerini övenleri ödül endirmeleri güzeldir. Onları bundan alıkoymaları ise hem kötü hem de zararlıdır. Böyle davranmaları insanları onları yermeye sevk eder.

Yerilmeleri de zaman boyunca devam eder. Yani geride kötü bir nam b ırakmış olurlar. Dolayısıyla bu kral ar ve liderler için kötü bir durumdur.

Küçük insanların öveni ödül endirmeyi sevmeleri ise övülen bir davranıştır. Çünkü alçak bir insan övüldüğü zaman aldatılmış olur. Ona öd Yi verirse, bu sefer ondan bu ödülü çaldığına inanır.

İnsanların büyük çoğunluğu kendilerinde olmayan bir şeyden dolayı övüldükleri zaman,

derhal öven kimseye ödül verirler. Böylece bir şeyi ait olmadığı yere koymuş olurlar.

Oysa bu şeyi zayıflara ve miskinlere vermiş olsalardı bu kendileri için daha güzel ve daha yararlı olurdu.

Zühd: Bu huylardan biri de zühddür. Zühd, mala, eşyaya, mal biriktirmeye, giysiye karşı isteğin azlığı, hayatta kalmayı sağlayacak kadarına kanaat getirmek, dünyayı, güzelliklerini ve lezzetlerini küçümsemek, yüksek mertebelere ulaşma arzusundan uzak olmak demektir.

Gerçekten bu, güzel bir huydur.

Ancak..

Alimler, rahipler, din reisleri, hatipler, vaizler, insanları ahireti ve ölümden sonraki ebedi hayatı arzulamaya teşvik edenler için çok daha güzeldir.

Oysa..

Krallar ve ileri gelenler için güzel bir davranış değildir ve onlara yaraşmaz. Çünkü saltanat zühdle belirginleşince eksik görünür.

Bir saltanat ancak mal, kıymetli eşya toplamak, biriktirmekle tamamlanır. Aksi takdirde mülk erir ve doğru siyaset yolundan ayrılan eksik kral ardan sayılırlar.

Bu saydıklarımız, bütün insanlarda bulunan "huy" dediğimiz ahlakı meydana getiren unsurlardır.

Bunlardan övülenleri, erdem sayılanlardır.

Ancak..

Bir kimsede bu iyi huyların tümünün birden bulunması ender görülür.

Yerilenleri ise; kusur ve ayıp sayılanlardır.

Bir insanın bunların tümünden uzak olması, kendisinde hiçbir olumsuzluğun ve kötü hasletin bulunmaması da az rastlanır bir durumdur.

Nefsini eğitmeyen, terbiye etmeyen, nefsini kontrol etmeye çalışmayan, onun kusurlarını araştırıp edeplendirmeyen kimse, bir çok ayıptan hali olamaz.

Bir kimsenin bunlardan kurtulabilmesi için; öncelikle bunların farkında olması gerekir.

Durum bizim anlattığımız gibi olduğuna göre..

İnsan için uygun olanı; kendi ahlakını denetlemesi, araştırmasıdır. Kusurlarını, ayıplarını düşünmesi, onları ıslah etmeye, düzeltmeye çalışmasıdır. Olumsuzlukları kendinden uzaklaştırıp övülen üstün, güzel ahlakı aramasıdır. Kendini güzel ahlakı edinmeye, güzel ahlakı alışkanlık haline getirmeye, onunla ahlaklanmaya çalışmasıdır.

Çünkü..

İnsanlar arasındaki üstünlük unsuru gerçekte faziletlerdir.

Yoksa cahillerin sandığı gibi, insanlar hal eri,

malları, birikimlerinin, değerli eşyalarının çokluğu itibariyle birbirlerinden üstün olmazlar, OLAMAZLAR.

Malesef insanların büyük çoğunluğu birikimleri, malları, sahip oldukları araç gereç-leriyle övünürler. Her zaman zenginlere ve hali vakti yerinde olanlara saygı gösterirler.

Aralarında mertebeleri mal çokluğuna göre belirlerler. Birinin malı ile kazandığı makamı önemserler.

Oysa..

Malın çokluğu insanlar arasında gerçek anlamda bir üstünlük vesilesi değildir.

Malları olanların, görünürde başka insanlar tarafından üstün sayılmaları söz konusu olsa da, mallarının çokluğu ile nefisleri başka insanların nefislerinden üstün olmaz.

Sefih, cahil ve çirkef birisi, büyük bir servete sahip olmakla hikmetli, derin ilim sahibi zayıf ve

yoksul birinden daha üstün ve faziletli değildir. Aksine malının çokluğuyla sadece ona muhtaç değildir.

Ama fazilette bir insanın bir başkasından üstün olması; ancak erdemlerinin daha fazla olmasıyla mümkündür.

Şayet bir insan güzel ahlakının ve iyi alışkanlıklarının yanı sıra zenginlik ve servete de sahip olursa, ömrüme andolsun ki, erdemli ama muhtaç insandan daha güzel bir halde olur.

Çünkü..

Mal ve servet de insan için mutluluk kaynağıdır, özellikle erdemli, adil, iffetli, malını yerli yerinde kul anan, mali yükümlülüklerini yerine getirip hak sahiplerine infak eden, bu malı kullanarak araştırılması gereken şeyleri araştıran, düşkünlere yardım eden, kişiden ayrılması gereken, insanın halkın nazarmdaki değerini düşüren huylarda ısrar etmeyen, avamı ve ileri gelenleri eşit gören biri olursa...

Yukardaki durumun aksine bir insan, malıyla reis olursa, onu büyüten, yücelten malıdır, kendisi değildir. Bu mal tükenirse, artık kendisini yüceltecek bir şeyi kalmaz.

Oysa..

Nefsi erdemli ve ahlakı arınmış kimsede durum öyle değildir.

Bir insanın reisliği faziletinden gelir.

Faziletler ise; insan yaşadıkça onunla birlikte olurlar.

Ayrıca bu tip kimselerin lezzet aldığı şeylerin çoğu dıştan şeyler değildir.

Nefsini idare etmeyi arzu eden, ahlakını arındırmayı yeğleyen insan, kötü bir ahlakın farkına vardığı zaman, onu kendisinde de bulur ve ondan kaçınmaya çalışır. Bundan uzaklaşmak ilk anda zor olabilir..

Bazen de bundan tamamen kurtulması

gerçekleşmeyebilir. Tabiatı kendisine boyun eğmeyebilir.

Yine bu insan güzel bir ahlakın farkına varır da bunu kendisinde bulamayabilir.

Bu takdirde ona sahip olmayı istediği halde alışkanlıklarından kurtulamadığı için maksadına ulaşmayabilir.

İşte bu yüzden övgüye değer bir hayat tarzı arzu edenler için bir eğitim yolu belirle-memiz, o yolu takip etmelerini sağlamamız gerekir. Ta ki güzel ahlakları alışkanlık haline getirme ile ilgili muratlarını gerçekleştir-sinler, onları kalıcı bir huy haline getirsinler. Kötü ahlaktan kaçınsınlar, ondan arınsınlar. Bunun için diyoruz ki:

AHLAK EDİNMENİN

GÜZEL AHLAKI ALIŞKANLIK

HALİNE GETİRMENİN YOLU

Bundan önce demiştik ki:

- İnsanların ahlaklarının, huylarının farklı olması, nefsin üç kuvvetinin, şehvani, gazap ve nefs-ı natıka gücünün herkeste farklı özellikte olmasından kaynaklanır.

Ahlakın özü..

Şehvani ve gazap gücünün boyun eğdiril-mesidir.

Nefs-i natıkanın alışkanlıklarının ayrıştırılarak bunlardan övgüye değer olanlarla amel edilmesidir.

Güzel alışkanlıkları edinme ve çirkin alışkanlıklardan uzaklaşmanın aşamalı yolu ise; sözünü ettiğimiz bu iki gücü aşamalı olarak uyumlu hale getirmektir.

Şimdi sırasıyla bunlara boyun eğdirmenin yolunu açıklayalım..

ŞEHVANİ NEFSİ

EZİP BOYUN EĞDİRMENİN YOLU

Şehvani nefsi ezmenin yolu, insanın, şehvetinin ayaklandığı, lezzet almaya yöneldiği, kabardığı sırada, şehvetini uysallaştırıp boyun eğdirmek istediğini hatırlaması ve nefsini yöneldiği bayağı şehevi lezzetlerden güzel lezzetlere yöneltmesidir.

Çünkü..

Şehvetin yönelebileceği güzel lezzetler de aynı türdendir ve şehveti yatıştırmada etkilidir.

Kişi bununla yetinmek durumundadır. Yani bunu yaptığı zaman; önce şehveti kırılır.

Sonra bu fiile ilişkin gerekçeler bulur ve şehvetine yatıştırıcı vaatlerde bulunur.

Şehvet, bu davranışla yatışırsa ne ala. Aksi söz konusu olduğu olursa kişi fiili güzel yönden yeniden işler. Bunu yaparsa ve bu fiili tekrarlarsa o vakit nefis isteklerinden vazgeçer. Bu duruma devam ederse nefis de bu alışkanlığa alışır. Ondan başkasını ise garipser.

Şehvani nefsini ezmek isteyen kimsenin zahitlerle, rahiplerle, kendilerini ibadete verenlerle, takva ehliyle ve vaizlerle çokça oturup kalkması gerekir.

Reislerle ve ilim ehliyle oturmak onur vericidir. Çünkü reisler, özellikle din liderleri iffetiyle tanınan kimselere saygı gösterirler, günahkar ve ahlaksız kimseleri ise suçlarlar.

İnsanın bu meclislere devam etmesi onu sakınmaya, yüzsüzlük etmemeye ve söz konusu reislere karşı güzel davranışlar sergilemeye zorlar. Ki onu suçlamasmlar, azarlamasınlar. Ve toplantılarda saygı gösterilen bir mertebeye yerleştirsinler.

Ayrıca ahlak ve siyaset kitaplarını incelemesi, zahitlerin, rahiplerin, kendilerini ibadete verenlerin, takva ehlinin menkıbelerini okuması gerekir.

Arsızların ve rezillerin, pervasızca günah işleyenlerin, çok şaka yapıp eğlenenlerin meclislerinden de uzak durması gerekir.

En çok da sarhoş olmaktan kaçınması gerekir. Çünkü şarap içip sarhoş olduğunda şehvani nefsi kabarır, onu günah işlemeye, çirkin hayasızlıklara, bunları açıkça anlatmaya sevkeder.

İnsan çirkin şeylerden ancak akıl ve temyiz gücüyle korunabilir.

İnsan sarhoş olduğu zaman, kendisini çirkinliklerden koruyan zırhını yitirmiş olur.

Ayıkken kaçındığı hiçbir şeyi işlemekten sakınmaz.

İffetli olmak isteyen kimsenin baş vuracağı en iyi yol, şarap içmeyi bir kerede terk etmesidir. Eğer bu mümkün olamıyorsa, çok az ve de gizlice içmelidir. Yahut değer vermediği kimselerle beraber içmelidir. Açıktan şarap içip sarhoş olanların, sonrasında utanmazlık edenlerin meclislerinden uzak durmalıdır.

Bu meclislere katılıp az şarap içtiğinde bunun kendisine zarar vermeyeceğini san-mamalıdır.

Böyle sanması hata olur.

İçki meclislerine katılan bir kimse, az içme hususunda nefsine söz geçiremez. Bilakis içki meclisine katıldığında, son derece iffetli biri de olsa, içkiyi terk etmiş de olsa, takvaya sarılmış da olsa şehveti onu söz konusu meclisin ehline benzemeye zorlar. Nefsi, daha fazlasını işleme hususunda onu ikna eder. Böylece gizlenme ve korunma sonras ında perdeyi yırtıp günaha dalar.

Şu halde iffetli olmak isteyenin en belirleyici özelliği şarap meclislerine katılmaması, şarapçılara karışmaması, onlarla çok oturup kalkmamasıdır.

Şehvani nefsini ezmek isteyen kimsenin müzik dinlemeyi azaltması, özellikle kadınları, onlardan da çekici, etkileyici makamlarla şarkı söyleyen gençleri dinlememesi gerekir.

Çünkü müzik, şehveti uyandırma hususunda güçlü bir etkiye sahiptir. Özellikle dinlenen müzik baştan çıkarıcı, günahı öğretici ve de

dikkatleri çekici olursa.

Müzikten bir çok olay kaynaklanır. Bazen insan müzik dinleme isteğini bütünüyle ortadan kaldırmayabilir.

Şehvetini bastırmaya niyetlenen kimsenin bu tür müzikten uzak durması, eğer bundan kaçmamıyorsa, müziği bütünüyle terk etme hususunda nefsine söz geçiremiyorsa, o zaman sadece erkekleri dinlemesi ve de çekici, şehevi duyguları kabartıcı olmayan müzikleri dinlemesi gerekir. Bunu da azaltmak iffetli bir hayat yaşamak isteyen kimse için daha iyi ve daha koruyucudur.

Yemeğe gelince..

Yemekten maksadın, açlık acısını dindirerek doymak olduğunu bilmek gerekir.

Yemeğin iyisi de kötüsü de doyurucudur.

Güzel yemekler yemek için fazla abartmanın pek bir farkı yoktur.

En iyisi bütün yemeklerde vasat bir yolu izlemektir.

Yiyeceklerin insanın büyümesini sağlayan, alıştığı şeylerden olması gerekir.

Yemek düşkünlüğü ve oburluk kötü ahlaklardan olsa da kötü ahlakların en basiti ve en ehvenidir.

Yemek düşkünü bir kimsenin içine düştüğü utanç, şarap içen, zina eden, kadınlarla düşüp kalkan, fahişelerle beraber olan kimsenin içine düştüğü utanç kadar değildir.

Yemek düşkünlüğü çirkinlik bakımından daha hafif, daha basittir.

Bu huya sahip kimse için daha hafif de olsa yine de çirkindir.

Kısaca şöyle dememiz daha doğru olur:

- Yemek düşkünlüğü, oburluk kötüdür.

Buraya kadar saydıklarımız en çirkin, en utanç

verici davranışlardır.

Yemekte tedrici olarak orta yolu alışkanlık edinmenin yolu ise şudur: Yemek düşkünü kimsenin iştah çekici bir yiyecek gördüğü zaman, o yiyeceğin görevini yapabilecek ondan daha az çekici olan başka bir yiyeceğe yönelmesidir.

Çekici bir şey değilse de bu sefer, onun yerine geçebilecek başka bir yiyeceğe yönelerek nefsini tatmin etmesidir.

İşte böylece yemek düşkünü olan nefis, çekici yiyeceklerden yavaş yavaş vazgeçer.

İffetli kalmak isteyen kimsenin dikkat etmesi gereken şeyler: İffetli kalmak isteyen kimsenin her zaman uyanık olması, günahkarların, yemek düşkünlerinin, oburların, iğrenç karakterlilerin, utanç verici şeyleri işleyenlerin akıbetlerini düşünmesi gerekir.

Bu onun için bir uyarı ve işaret olmalıdır.

O zaman nefsi şehevi arzulara buğzeder, iffetliliğe, kanaatkarlığa özlem duyar.

İşlemeye gücü yettiği halde çirkin hayasızlıklardan uzaklaştığı zaman bir sevinç duyar ve sergilediği fiillerden dolayı huzura kavuşur.

Dolayısıyla bu şekilde davranışının neticesin de: İnsanlar onun hakkında iyi kanaate sahip olur, onu övgüyle yad ederler.

Bu anlattığımız, şehvani nefsi eğitmenin, boyun eğdirmenin ve ezmenin yoludur.

Bu..

Şehvetler ve lezzetlerle ilgili olarak hoşnut olunan, övgüye mahzar olan fiilleri alışkanlık haline getirme riyazetini esas alan bir yoldur.

GAZAP NEFSİNİ

EZİP BOYUN EĞDİRMENİN YOLU

Gazap nefsini ezmek, ona boyun eğdirmek isteyen bir insan özellikle ilgisinin büyük bir bölümünü çabucak kızan cahil sefihlerin öfkeden çıldırmış çirkin hal erine ayırmalıdır.

Sık sık onları gözünün önüne getirmelidir..

Öfkelendikleri zamanlar, iyice beyinsizle-şip hasımlarının üzerine deli gibi saldırışla-rını, hizmetçilerini ve kölelerini işledikleri suçlardan dolayı cezalandırdıkları an ki hal eri üzerinde düşüncelerini vakit vakit yoğunlaştırmalıdır.

Şüphesiz sefih cahillerin bu halini ara sıra da olsa bir kimse gözlerinin önüne getirdiği zaman çok iğrenç bir manzara görecektir.

Hizmetçi ve kölelerinin suç işlemelerinden, kardeşlerinin ve sevenlerinin bir kusurda bulunmalarından dolayı öfkelendikleri sıradaki dehşetli manzaralarını, hatta bütün diyalog ve muamelelerini düşündüğünde, o zaman cahil ahmakları çirkin gösteren şeyin ne olduğunu daha da iyi anlayacaktır.

Böylece kabaran ve kendisini de harekete geçiren öfkesi dinecek, sövmek ve dövmek suretiyle saldırmak niyetinden vazgeçecektir. Bunu başlangıçta tamamen yapamazsa, git gide en aza indirecektir. Aslında bu kadarı bile insana öfkelenmenin, gazablannıanm çirkinliğini göstermeye yeter.

Gazap nefsini ezmek isteyen insan, kendisine eziyet eden ve ya kendisine kar şı suç işleyen birine öfkelendiğinde, suç işleyenin kendisi olması ihtimalini düşünsün!..

Böyle bir durumda kendisine işlediği bu suçtan dolayı ne lazım geldiğini tasavvur etsin?

İşte..

Bunu yaptığı zaman suçu örtbas etmenin ya da verilen eziyeti diyetle gidermenin çok daha kolay olduğunu anlayacaktır.

Bu kanaate sahip olduğunda da; suçluya ve eziyet edene vereceği karşılık bu kanaatine göre belirginleşecektir. Dolayısıyla intikam almada

aşırıya gitmeyeceği gibi, öfkelendiğinde de çirkin bir cinnet haline bürünmeyecektir.

Bunu sürekli yaptığında, böyle davranmayı kendine itiyat edindiğinde, bu arada cahil beyinsizlerin kusurlarını araştırdığında, öfke anında, bu kimsenin gazap nefsini kırıp boyun eğdirmesi uzak bir ihtimal değildir. Bunu bir süre devam ettirdiğinde ise bu, artık bir ahlaka ve alışkanlığa dönüşür.

Gazap nefsine boyun eğdirmek isteyen kimsenin silah taşımaktan, kavga olan yer-lerden, fitne bölgelerinden, kötülerin meclislerinden, ahmak beyinsizlerin arkada şlığından, bekçi ve polislerle haşir neşir olmaktan uzak durması gerekir.

Çünkü..

Bu gibi yerler kalbi katılaştırır, acımasız-laştırır. Şefkat ve rahmet duygusunu kalpten söker çıkarır. Bunun neticesinde gazap nefsi katılaşır.

Gazap nefsine boyun eğdirmek ve

sakinleştirmek isteyen kimse, ilim ehliyle, vakar sahibi ağırbaşlı kimselerle, yaşlılarla, liderlerle, erdemli şahsiyetlerle, çok az öfkelenen, buna karşılık çok sabırlı, vakarlı ve halim kimselerle oturup kalkmalıdır.

Ayrıca sarhoş edici içkiden uzaklaşması şarttır.

Çünkü.. Sarhoşluk, şehvani nefisten çok gazap nefsini galeyana getirir.

Hatta bazen bir anda arbede çıkmasına neden olur. Sarhoş olan kimse, aslında sami-miyetle bağlı olduğu ve sevdiği sofra arkadaşlarına saldırır, onları aşağılar, onlara söver.

Namuslarına dil uzatır.

Kişinin önceki sevgi ve şefkati ile saldırması ve sövüp sayması arasında içkinin içilip sarhoşluğun belirtilerini göstermesi kadar bir zaman vardır.

İçki, insanı bu şekilde ters yüz eder.

Sarhoşluk, öfke gücünü ve öfke söylemini harekete geçirir.

İşte bu sebebden gazap nefsini sakinleştirmek isteyen kimsenin; sarhoşluk veren iç-kilerden uzak durması şarttır.

Şayet şarabı tamamen terk etmek mümkün ise, bu, hem gazap nefsini hem şehvani nefsi ezmenin en iyi yoludur.

Gazap gücüne ve şehvet gücüne boyun eğdirmek isteyen bir kimse, yaptığı her işte düşünceyi kul anmalıdır.

Bir iş üzerinde iyice düşünmeden onu yapmaya kalkmamalıdır.

Düşünceyi ve üzerinde tefekkür edilmiş görüşü alışkanlığı, adeti haline getirmelidir.

Tefekküre dayanan görüş ve iyi bir düşünce, ahmaklığı, beyinsizliği, çabuk öfke-lenmeyi, şehevi arzuların peşine düşmeyi, lezzetlerin ardı sıra gitmeyi ona çirkin göstereceklerdir.

Bunları çirkin görünce de doğal olarak kaçınacaktır, tefekkür esaslı görüşün ve fikrin gerektirdiği eylemlere yönelecektir.

Şayet bu istenenleri yaptıktan sonra yine de tamamen sakmamıyorsa, mutlaka bunun onun üzerinde bir etkisi olacaktır. Böylece başlamak istediği bu tür fi l er gittikçe sınırlı olacaktır.

Ahlakı arındırmaya, şehvani ve gazap nefislerinin kontrol altına alınmasına ilişkin emrin özü, nefs-ı natıka'y1 (akıl gücünü) takviye etmektir.

İnsanın hayatındaki bütün işlerin yönetimi bu güç "nefs-i natıka AKIL"

sayesinde olur.

NEFS-I NATIKA

"KONUŞAN NEFSİ, AKL'I"

GÜÇLENDİRMENİN YOLU

Nefs-ı Natıka (akıl) güçlendiği, kişinin şahsiyetinde belirleyici bir konum kazandığı zaman, bununla diğer iki gücünü idare etmesi de mümkün olur.

Nefsini her türlü çirkinlikten alıkoyar ve her zaman güzel ahlaka uyar.

Kişinin nefs-ı natıkası güçlü değilse, ezik ve silik olursa, bu takdirde kişinin yapması gereken ilk iş, ahlakını doğru yöne kanalize etmek için bu gücünü eğitimle güçlendirme-sidir.

Bu gücün, yani nefs-ı natıkanın güçlendirilmesi de ancak akli ilimlerle olur.

İnsan akli ilimleri incelediğinde, iyice araştırdığında, ahlak ve siyaset kitaplarını okuduğunda ve bunu sürekli hale getirdiğinde nefsi uyanır, kendine gelir, uyuşukluğundan silkinir, erdemlerinin farkına varır, rezilliklerinden yüz çevirir.

Çünkü.. Akıl gücü dediğimiz nefs-ı natıka, erdem ve iyiliklerin yok olduğu, rezilliklerin

bünyeyi istila ettiği durumlarda zayıflar, silikleşir.

Ama..

Nefis, erdemlerle bezendiği, edep edindiği zaman gafletinden uyanır, sarhoşluğun-dan ayıkır, zayıflığından sonra güçlenir.

Bu nefsin erdemleri; akli ilimlerdir, özellikle büyük bir titizlikle araştırılmış olanları..

Bir insan, akli ilimleri öğrenmeye başladığı zaman sırasıyla..

Nefsi şereflenir,

Himmeti yücelir,

Düşüncesi kuvvetlenir,

Nefsine karşı güç kazanır,

Nihayetinde de..

Güzel ahlaka kavuşur.

Nefsini ıslah edecek güce sahip olur,

Doğası, mizacı kendisine boyun eğer,

Nefsini arındırması kolaylaşır,

Gazap ve şehvet nefsi kendisine boyun eğmeye başlar..

Dolayısıyla da bu iki nefsini ezmesi ve boyun eğdirmesi kendisine kolaylaşır.

O halde..

Ahlakını yönetip güzelliğe yöneltmek isteyen kişinin öncelikle yapması gereken şey, ahlak ve siyaset kitaplarını incelemesidir.

Sonra da..

Hakikat ilimleri üzerinde yoğunlaşması gerekir.

Çünkü.. **Nefsin gelebileceği en şerefli düzey; eşyanın hakikatini idrak etmesi, varlıkların**

mahiyetlerini gözlemleyecek kapasiteye ulaşmasıdır. İnsan, nefsi şeref kazanıp, himmeti yücelince, fazilet ehlinin mertebelerine yükselir.

Nefs-ı Natıka'yı ıslah eden, onu güçlendiren bir husus da ilim ehliyle oturup kalkmak, onların arasına karışmak, onların ahlaklarına ve adetlerine uymaktır.

Özellikle..

Hakikat ilmine sahip, son derece uyanık ve dikkatli olanların, işlerinde ilimlerinin gerektirdiği ve akıl arının ilham ettiği gibi hareket edenlerin yolunu izlemektir.

Nefs-ı Natıka'nın ahlakını ayrıştırmanın yolu:

Nefs-ı Natıka'nın ahlakını ayrıştırıp güzel huylarıyla amel etme ve çirkin huylarını bir kenara atmaya gelince, bu da insanın nefs-ı natıkasını eğitmesiyle mümkün olur.

Çünkü..

Nefs-ı natıka hakikat ilimleriyle eğitilip uyandırıldığında şereflenir, çirkin adetlere tenezzül etmez, çirkinliklerle kirlenmeyi kendisine yakıştırmaz.

Bu durumda da sırasıyla..

Kişinin çirkin olan adetlerden kaçınması kolaylaşır.

Baskın karakteri, güzel ahlakı yeğlemek, onunla ahlaklanmak olur.

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşılıyor ki; nefsi terbiye etmenin, çevrenin hoşnut olduğu övgüye değer ahlaklara sahip olmasının, güzel ahlakı alışkanlık haline getirmek için işlenmesinin, ahlakın güzel olanına uymanın, yerilmiş ve çirkin huylardan kaçınmanın...

şehvet ve gazap güçlerine boyun eğdirmenin, onları ezmenin yolu: **Nefs-ı Natıka'yı ıslah edip güçlendirmek, onu faziletlerle, edeple ve güzelliklerle bezemektir.**

Siyasetin aracı ve riyazetin bineği budur.

Akli İlimleri

Öğrenme İmkanı Olmayan Kimselerin Takip Edeceği Yol Akli ilimleri öğrenme ve onlarda derinlik kazanma imkanına sahip olmayan ya da bu hususta zorluk çeken kimsenin yapması gerekenler sırasıyla şunlardır: Bütün çabasını düşünme melekesini duyarlılaştırma..

Nefisle mücadele etme,

Nefsin çirkin alışkanlıkları ile güzel alışkanlıklarını birbirinden ayırma, Sonra da..

Bunlardan hangisinin kendisine daha uygun, daha faydal ı, sonucu daha övgüye değer ve daha kalıcı olduğu hususunda boyun eğdirmelidir.

Zira..

Bir insan nefsini tasdik eder, şehvetini ve lezzetlerini ciddiye alırsa, alacağı lezzet sadece o

an için geçerlidir. O andan sonra bu lezzetin izi kalmaz. Sonra bundan hiçbir fayda da görmez.

Buna karşılık bu çirkinliğin utancı ve iğrençliği de her zaman devam eder. İnsanlar arasında dilden dile anlatılır. Ayıplanır, çirkinliğinden dolayı aşağılanır, lanetle anılır.

Şiddetli öfke, derhal intikam almaya kalkma, sövme, çirkefleşme de öyledir. Çünkü öfkenin şiddeti dindiğinde, kabarması sükunete döndüğünde, insan yaptığını düşünmeye başlar. O zaman yaptığının çirkin olduğunu anlar. Böyle bir şeyi yapmanın gerekli olmadığı gibi faydalı da olmadığını kavrar.

Öfke anında işlediği şeyler, her zaman nitelendiği bir nakısa damgası olarak alnına yapıştırılır ve bir utanç olarak sövülmesinin vesilesi kılınır.

Bazen insan öfke anında cinayet de işler. Bundan dolayı cezalandırılır ve terbiye edil-mek durumunda kalır.

Sonra insan nefs-ı natıkanın alışkanlıklarından çirkin olanlarının da yararlı ve işlemeye değer olmadıklarını anlar.

Çünkü.. Kıskançlık, kin, hainlik gibi huylar insana hiçbir fayda sağlamazlar. Eğer insan hainlikten ve kötülükten fayda sağlıyorsa, bu, en iğrenç faydadır.

Kaldı ki fayda olarak algıladığı şey aslında kendisine zararlıdır.

Çünkü..

Kötülük eden, bununla bilinen bir insana karşı insanlar önlem almaya başlarlar, ona eziyet etmeye hazırlanır, ona zarar vermeye yeltenirler. Ondan sakınır ve kaçınırlar. Ona yarar dokundurmaktan imtina ederler. İyiliklerin ona yönelmesine engel olurlar. Bunun için çaba sarf ederler.

Bu nitelikte olan bir insanın hali ne kadar kötüdür!..

İnsanlarla ilişkilerinde kötülük ve çirkefi esas alan kimse en kötü haldeki kimsedir.

Kötülüğünün ona verdiği zarar, ona sağladığı faydadan çok daha fazladır.

İnsan nefsini hesaba çektiği, fikrini geniş kapsamlı olarak çalıştırdığı, ayırt etme (temyiz) melekesini kul andığı zaman, kötü ahlakın kendine verdiği zararların sağladığı fay-dalardan çok daha fazla olduğunu, ayrıca fayda olarak nitelendirilen şeylerin gerçekte fayda olmadıklarını, çok basit şeyler olup hiçbir kalıcılıkları ve süreklilikleri olmadığını bilir.

Fayda olarak nitelendirilen bu basit şey, uğranılan büyük zararı, her zaman taşınacak utancı karşılamaz.

Şunu da bilir:

Kötülük ve hainlik, kötülüğü insanın üzerine çeker. İnsanları ondan kaçırtır, ürkütür.

İşte bir kimse..

Bu araştırmasını sürdürür ve arttırırsa, güzel ahlaka tabi olma hususunda nefsine güç vermiş olur.

Kötülüklerini ve çirkinliklerini atması da kolaylaşır.

Hayır ve doğruluk ona hakim olur, ayıplardan ve utançlardan arınır.

Bunu sürekli hale getirdiğinde ise..

Çok geçmeden ahlakı düzelir,

Yolu güzelleşir,

Görüntüsü berraklaşır,

Fazilet ehlinin mertebesine çıkar,

Çirkinlik ve noksanlık ehlinden ayırt edilir.

Ahlakını güzel bir yöne kanalize etmek isteyen kimsenin amacı: Her faziletin zirvesine, en son derecesine varmak olmalıdır.

Ve..

Zirveden, yani en son dereceden aşağı-sıyla yetinmemelidir. Ancak en yüksek dereceye razı olmalıdır.

Bunu amaç edinirse, erdemlerde en yüksek mertebeye varmasa da ortada bir yer edinir, hoşnut olunan bir mertebeye varır.

Ama..

İşin başından itibaren orta mertebeyle yetinirse, buna da ulaşamamaktan emin olamaz. O zaman da en aşağı mertebelerde kalır. Maksadını gerçekleştiremediği gibi hiçbir zaman tamamlanmayı umamaz.

İşte bu anlattıklarımız güzel ahlakı edinmenin yolu, bütün övülen alışkanlıklara aşamalı olarak sahip olmanın yöntemidir.

İnsan nefsini buna bağlı hale getirdiğinde ve bu yolu ve yöntemi çokça gözettiğinde, onu alışkanlık haline getirdiğinde, faziletler onun

karakteri, güzellikler onun ahlakı ve tabiatı olurlar.

KAMİL İNSANIN VASIFLARI

KEMALATA ERMEK İÇİN İZLEDİĞİ YOL

Bu bölümde bütün güzel huyları üzerinde toplayan tam "kamil" insanın vasıflarını ve tamlığa "kemalata" ermek için izlediği yolu kısaca anlatmak için öncelikle diyoruz ki: **Tamlığa "kemale" eren insan; hiçbir fazileti kaçırmayan ve hiçbir rezilliğe ilgi duymayan kimsedir.**

Ancak..

Çok az insan bu sınıra ulaşabilir.

İnsan bu sınıra vardığı zaman, insanlardan çok meleklere benzer.

Oysa insanın bir çok kusuru vardır, onu ve tabiatını bir çok kötülük istila eder.

Nefsini bütün ayıp ve noksanlıklardan kurtaracak ve bütün fazilet ve iyilikler tarafından kuşatılacak şekilde bu kötülüklerden kurtulan çok az insan vardır.

Ancak bu tamamlık "kemal" -ulaşılması oldukça zor ve uzak da olsa -mümkündür.

Bu, insanın ulaşacağı son hedef, varacağı en son noktadır.

İnsan samimi bir niyet ve azimetle harekete geçip çalışma ve çabanın hakkını verdiğinde, varlığının amacı kılınan bu son noktaya varmayı, nefsinin yüceleceği bu mertebeye ulaşmayı hakkeder.

TAM İNSANIN

VASIFLARININ TAFSİLATI

Bir insanın tam "kamil" olması için ilk önce ahlakını iyice kontrol etmesi yani öz eleştirisini dürüstçe yapması gerekir.

Bundan sonra da..

Bütün ayıpları karşısında son derece uyanık olmalıdır..

Her türlü noksanlığın kendisine sirayet etmesinden sakınmalıdır.

Her fazileti işlemeli, gayeye ermek için çalışmalıdır.

Kemal suretine aşık olmalıdır.

Güzel ahlaktan lezzet almalıdır.

Kötü alışkanlıklar karşısında uyanık bulunmalıdır.

Nefsini arındırmaya önem vermelidir.

Sahip olduğu erdemleri çok görmemelidir.

İşlediği en küçük bir rezilliği dahi büyük görmelidir.

Yüksek rütbeleri küçümsemeli, en yukarı

hedefleri dahi azımsamalıdır.

Tamamlığım şu anda bulunduğu yerin ötesinde olduğunu düşünmelidir.

Kemalin en eksik niteliği olduğunu düşünerek daha mükemmel olmaya çalışmalıdır.

İNSANI KEMAL MERTEBESİNE

ULAŞTIRAN

KEMALİNİ MUHAFAZA ETMESİNİ

SAĞLAYAN YOL

İnsanı tamamlık "kemal" mertebesine ulaştıran, kemalini muhafaza etmesini sağlayan yola gelince..

Bu yol, insanın bütün dikkatini hakikat ilimleri üzerinde yoğunlaştırmasını gerektirir.

Bu yol da insanın amacı:

Mevcut varlıkların mahiyetlerini ihata etmek,

İl et ve sebeplerini keşfetmek,

Varoluş amaçlarını araştırmak olmalıdır.

Bilgi itibariyle hiçbir hedefte durmamalıdır.

Mutlaka gözünü bu hedefin ötesine dik-melidir.

Bu yol da insanın şiarı:

Gece gündüz ahlak kitaplarını okumak,

Siyer kitaplarını araştırmak,

Siyaset kitaplarını anlamaya çalışmak olmalıdır.

Fazilet ehlinin yapılmasını emrettikleri şeyleri yapmak, Kadim hükemanm işaret ettikleri davranışları alışkanlık haline getirmek olmalıdır.

Beyan ve belagat adabından da pay sahibi olması gerekir.

Belli oranda fesahat ve hitabet süsüyle

bezenmesi lazım gelir.

Her zaman ilim ve hikmet meclislerinde bulunması, vakar ve iffet ehliyle içli dışlı olması kaçınılmazdır.

Bu..

Sıradan vatandaşın, sokaktaki insanın tamamlığa, mükemmelliğe varmasını sağlayan yoldur.

KRALLAR ve REİSLER

İÇİN GEREKLİ OLAN DAVRANIŞLAR

Kral ve reisler için gerekli olan davranışlara gelince..

Kral ve reislerin meclis arkadaşlarının, yakın çevrelerinin, etrafında dönüp işlerini gören kimseler, iyilik ve doğrulukla bilinen, tanınan kimseler olmaları şarttır.

Edep ve vakar vasfına sahip olmaları,

İlim ve hikmette özel bir mertebelerinin olması,

Gerçek bir anlayış ve zekaya haiz bulunmaları gerekir.

İlim ehlinin meclislerine yakın durmaları, Onları ilmi araştırmalara teşvik etmeleri, Onlarla çokça oturup ünsiyet kurmaları lazımdır.

İlim ve ilim dalları ile ilgili açıklamalar onlar için bir rahatlama ve lezzet vesilesi olmalıdır.

Mülkün idaresi ve törenleri, hükemaya dair haberler ve ahlakları, iyi kral arın haberleri ve alışkanlıkları onların ilgisini çekmelidir.

KEMALATA

ERMENİN YOLUNU ARAYAN

KİMSENİN YAPMASI GEREKENLER

Tam "kâmil" insanın, tamamlığa "kemalâ-ta" ermenin yolunu arayan insanın öncelikle şehvetlerini ve lezzetlerini belli bir kanun

dairesinde tatmin etmesi, bu hususta itidal çizgisini izlemesi, aşırılıktan, ifrattan kaçınması gerekir.

Kendisi açısından tatmin edilmesi gerekli olan şehvetlerin ve lezzetlerin karşılanması hususunda; güzel ve iyi karşılanan yöntemleri, yolları esas alması, nefsini buna bağlı tutması, tabiatını buna teşvik etmesi, lezzet ehlinden ve onlarla içli dışlı olmaktan uzak durması, kötülük halifelerinden, onlara karışmaktan kaçınması gerekir.

Nefsine şehvetin, ölümcül darbeyi kendisine indirecek kadar yakın bir düşman ve kavgayı asla bırakmayan, sonuna kadar zarar ve eziyet etmeyi amaçlayan bir hasım olduğunu hissettirmesi, azgın şehveti kötülemesi ve deşifre etmesi, şehveti düşman bilip karşısına dikilmesi, ona karşı direnç göstermesi, azgınlığını sonsuza kadar ezmeye çalışması, keskinliğini her zaman için köreltmeye çalışması, egemenliğini yıkması, aşamalı bir terbiye yöntemiyle kibrini kırması, boyun eğdirmesi, belli bir tertip dahilinde fevriliğini dinginleştirmesi gerekir.

İşte..

Bir kimse ancak bunları yaptığı zaman, artık nefsine hakim olabilir, şehvetine boyun eğdirebilir; iffet karakterini kazanabilir, güzel bir hayat tarzına yakınlık hissedebilir.

Ancak..

Yukarda bahs ettiğimiz davranışların tersine şehvetinin dizginlerini salıverirse, bütün isteklerini yerine getirmesi hususunda müsamaha gösterirse, onu idare etmeyi ve gözetmeyi ihmal ederse, nefsi azgmlaşır, kibirlenir. Çok geçmeden kişiyi küçümser, aşa-

ğılar, onu güder, kötülüğüne olan işlere yöneltir, utanç verici durumlara düşürür.

Bütün bunların neticesinde de o kişi, tamamlıktan uzaklaşır, kemale ermesi ümidi kalmaz.

Tamamlığı isteyen insanın kesinlikle bilmesi gerekir ki; lezzetler, taliplerine ulaşılması zor, el

e tutulması ihtimali uzak göründüğü sürece, amacına ulaşmasına imkan yoktur.

Bu durum, krallar ve reisler için hem daha zor hem de daha uzaktır. Çünkü krallar ve reisler lezzetlere ulaşmak bakımından diğer insanlara göre daha muktedirdirler. İmkanları daha çoktur, güçlüdür. Şehevi lezzetler onların önlerine serilmiştir. Bu onların karakteri ve adetidir. Bu yüzden lezzetlerden ayrılmak onlara daha ağır gelir. Lezzetlerden yüz çevirmesi neredeyse imkansız gibi bir şeydir.

Özellikle de küçüklüğünden beri şehevi arzuların en üst düzeyde ve en geniş biçimde tatmin edildiği ortamlarda yetişenler için..

Ancak kral arın lezzetlere ulaşma güçleri daha fazla, lezzet alma imkanları daha geniş olsa da, onların himmetleri daha büyük, nefisleri daha onurludur.

Kısacası..

Onlardan biri nefsini insani tamamlık

mertebesine yücelttiğinde, gerçek liderliği arzu ettiğinde, gerçek mülkün, insanın zamanındaki insanların en tamamı, yakınlarının ve reayasının en faziletlisi olması olduğunu bilir. Böyle olunca şehevi arzulardan ayrılmak, dünyevi lezzetleri terk etmek ona basit gelir.

CÖMERTLİĞİN FAYDALARI

Ahlakını iyi yöne kanalize etmek, şehvetlerde itidal yolunu izlemek isteyen bir kimsenin bir kanun edinmesi, yeme ve içmesini ve cömertlik hususiyetini barındıracak şekilde bu kanuna göre düzenlemesi gerekir.

Yani..

Böyle bir kimse yalnız başına yemeye ve içmeye kalkmamalıdır. Aksine malına kardeşlerinin ve sevenlerinin ortak olmasını amaçlamalıdır.

Bu, sıradan insanların ve reayanın sokaktaki insanların izleyeceği yoldur.

Kral ya da reis olursa, o zamanda yeme ve

içmede yakınlarını ve meclis arkadaşlarını etrafına toplaması, arkadaşlarını, yardımcılarını çağırması, fakir ve miskin ama erdemli kimseleri araştırıp bulması, özellikle daha önce tanıdığı ya da kendisine daha önce hizmet eden kimseleri davet etmesi, ihtiyaçlarını gidermesi gerekir. Bu gibi kimselere, yakınlarına ve arkadaşlarına yaptığı yardımlardan daha fazlasını sunmayı alışkanlık haline getirmesi lazımdır.

Eğer kralsa, liderse sofrasında toplanan, yemeğine ve içeceğine ortak olan kardeşlerine, dostlarına, reayasına ünsiyet (dostluk) göstermesi, kendileriyle beraber olmaktan memnun olduğunu ifade etmesi, kendilerine yemek ve içecek ikram ettiğinden, ya da bunu yapacak güce sahip olduğundan değil, onlarla beraber olduğundan dolayı mutlu olduğunu ihsas yani onlara hissettirmesi lazım gelir.

Yemek ve içecek sunduğu için minnet etmekten, başa kakmaktan ya da kibirlenmek-ten önemle kaçınmalıdır. Çünkü bu kişiyi alçaltan bir davranıştır. İnsanları soğutur.

Böyle bir karaktere sahip olanlardan halk uzaklaşır ve o kişi yalnız kalır.

Bir insanın-eti darda bile olsa- buna çok ihtiyacı da olsa, yiyeceğini kardeşleriyle bölüşmesi güzel bir davranıştır. Özellikle fakirlerle ve zayıflarla bölüşmesi iyidir.

İnsanın şiddetli ihtiyaç duymasına ve yerine koyacak başka bir şeyi olmamasına rağmen yiyeceği içeceği hususunda başkasını kendisine tercih etmesi bunlardan çok daha güzel bir davranıştır.

DÜNYA MALI HAKKINDA

Kusursuz bir siyaset gütmek isteyen bir kimsenin malı aşağılaması, küçümsemesi, mala hakkettiği gözle bakması lazım gelir.

Mal, ancak başka bir şey için istenir, kendisi için bizzat istenmez.

Çünkü..

Malın kendisinin hiçbir faydası yoktur.

Mal ile elde edilen şeylerin yararı vardır.

Buna göre..

Mal, çeşitli amaçlara ulaşmak için kullanılan bir araçtır.

İşte bu sebebten mal biriktirmenin ve depolamanın faydalı olduğu sanılmasın.

Bir kimse mal biriktirip hırsla üzerine düştüğü zaman, bu mal sahibinin gerçekte muhtaç olduğu hiçbir amacını gerçekleştir-mez. Dolayısıyla mal, başka bir şey için istenir.

O halde görüşü isabetli, himmeti yüksek bir kimse, malı gerçek değeriyle ölçmeli, tart-malıdır. Malı asıl amacı için kazanmalı ve amacı uğruna harcamalıdır.

Bununla beraber insan, mal kazanma hususunda gevşeklik göstermemeli, tembellik etmemelidir.

Ama.. Mal kazanma hususunda sınırsız bir hırsla ileri de atılmamalıdır.

Ancak mal kazanmaya da gerekli olduğu kadar önem vermelidir. Çünkü insanın malı yoksa, onu, muhtaç olduğu şey hususun-da-onda olduğu için- kendisinden erdem olarak aşağı olanların önünde eğilmesine neden olur.

Malın varlığı da insanı, erdemlik menzili aşağı olduğu halde, kendisinden erdemce yukarıda olanlardan müstağni kılar.

İnsan malı biriktirmemeli, yanında tutmamalıdır. Aksine ihtiyaçları için harcamah, asıl görevleri için infak etmelidir.

Ancak.. Malı dağıtırken itidal çizgisini gözetmek de önemlidir. İsraftan, saçıp savur-maktan kaçınmak gerekir.

Üzerindeki malı, bir hakkı, vermemezlik de etmemek gerekir.

Gerekmeyen ve teşekkürle karşılanmayan bir

alanda da harcama yapmak yanlıştır.

Kişi ihtiyaçlarını giderdiği, infak etmesi gereken miktarı dağıttığı, eksiğini gediğini kapattığı zaman dönüp durumuna bakar. Eğer malında önemli ihtiyaçları dışında fazla bir şey kalmışsa, ondan bir payı zorluklar, felaketler için ayırır. Sonra geri kalanı ailesinden, akrabalarından, kardeşlerinden ve sevdiklerinden ihtiyaç sahipleri için ayırır. Ondan bir payı da zayıflara, miskinlere ve engelli muhtaçlara ayırır. İhtiyaçlarından çok erdemine ve iyiliğine ihtimam gösterir. Çünkü ihtiyaçlar onu istemeden böyle bir infaka yöneltir.

Nafile ibadetlerin çoğu, kişi tarafından önemsenmediği ve kendisini zorunlu hisset-mediği zaman yerine getirilmez, yerine getirilmesi kolay olmaz. Nefsin zayıflığı ve kötü zan insanı bundan alıkoyar.

Nefsi işe karışmasa bile bu sefer fazla önemsemez, gevşeklik gösterir.

Bir kimse iyilik ve fazilette gevşeklik gösterdiği

zaman mükemmel ve tam bir insan değil ancak aşağılık bir cimri olur.

Aslında bilinen bir iyiliği yoksa, vas-fedileceği iyi vasıfları bulunmuyorsa insan bile sayılmaz.

Bu durum bütün insanlar için geçerlidir.

Krallar ve Reisler:

Krallar ve reislere gelince, onların bu siyaseti izlemeleri çok daha gereklidir.

Buna herkesten çok onlar itina göstermek durumundadırlar. Mal ile ilgili hak ve görev-lerin eksiksiz yerine getirmeleri zorunludur.

Malın bir kısmını kendi harcamalarına ve ihtiyaçlarına, askerlerinin erzakına ve arkadaşlarına vermekle yükümlüdürler, ki bunun da yeterli miktarda olması gerekir.

İsrafa kaçılması ya da eksik olması doğru değildir.

Malın bir kısmını da kötü bir olay karşısında kullanmak üzere ayırmaları gerekir.

Geri kalanı ise, kerem ve cömertlik yolunda harcarlar.

İyilik yaparlar, hayır işlerinde kullanırlar.

İlim ehline derecelerine göre bağışta bulunurlar. Özel mallarından onlara maaş

bağlarlar.

Kendilerini ilim ve edebiyata verenlere in-fak ederler.

Zayıflara ve miskinlere yardım ederler.

Yabancıları araştırırlar.

Zahitlere, kendilerini ibadete verenlere ihtimam gösterirler. Fazla kalan mallarından onlara pay ayırırlar.

Büyük küçük herkesi gözetirler.

Mallarının bir kısmını onların ihtiyaçları için ayırırlar. Çünkü kral ar, reisler reayadan daha fazla kerem sahibidirler. Avamdan çok daha cömert olmalar ı gerekmektedir.

Sevgi gösteren ve yakın duran kimselerle, eğer muhtaç durumda iseler, malı paylaştırmak ve onları infakta tercih etmek güzel bir davranıştır.

İhtiyaçları şiddetlendikçe bu yardımı yapmak çok daha güzel olur ve bu davranış insanlar tarafından güzel karşılanır.

Bir kimse bir kardeşini ya da yakın bir arkadaşını görür de ihtiyaç onu işlerinden birini ıslah edememe durumuna getirmişse, ya da içine düştüğü bir sıkıntıyı savamayacaksa, kendisi de bunu mümkün kılacak miktarda mala sahipse, derhal ona yardım etmeye koşmalıdır ve onun kendisinden istemesine izin vermemelidir.

Bu davranışı tanımadığı bir yabancıya, önceden bir saygısını ve sevgisini görmediği birine karşı yaparsa bu çok daha güzel olur.

ÖFKE HAKKINDA

Kemal sahibi olmayı isteyen kimse nefsine öncelikle şunu öğretmelidir: **Öfkeli insan hayvanlar ve yırtıcı canavarlar konumundadır. O da tıpkı onlar gibi yaptıklarını bilerek ya da görerek yapmaz.**

Kemal sevgisiyle dolan kimse, biriyle tartışır da bu tartışma onu hasmına öfkelen-mesine ve aleyhine sözlere söylemeye iterse, şunu düşünmelidir ki, bu haliyle hayvanlar ve yırtıcı canavarlar konumundadır.

O zaman derhal ona karşılık vermekten kaçınsın, ona misliyle mukabelede bulun-maktan vazgeçsin.

Acaba köpek kendisine havlarsa, köpeğin havlamasına karşılık vermesi doğru olur mu?

Yine..

Bir hayvan kendisini boynuzlarsa, o hayvana ceza vermesi de iyi bir davranış sayılır mı?..

Sayılmaz!..

Çünkü hayvan; yaptığını bilerek yapmaz, tam tersine bilmeden hareket eder.

Ancak..

Bazı ahmaklar kendilerini boynuzlayan, inciten, eziyet eden hayvanlara kızar da kılıçlarıyla onları dürterler. Bu sefer hayvan dürtmenin acısıyla ona çifte atar.

Ama..

Ağır başlı vakur adam, bu davranışlardan hiçbirini güzel karşılamaz.

Hasmında hayvanlık belirtilerini sezdiği zaman, bu sezgi onu gazap nefsini tutmaya sevk eder, dizginlerini sıkar.

Şayet bir kimse, ahmaklık eseri olmaksızın kendisine eziyet eder ve bu eziyet onu öfkelendirirse, yine de öfkelenmekten yüz çevirir.

Çünkü..

Öfkeli insan ile hayvan arasında hiçbir fark yoktur.

Dolayısıyla akıllı kimse, düşüncesinin gereği olarak, kendisine eziyet eden kimseye eziyet etmekten vazgeçer.

Yani..

Ne öfkesini belirtir, ne de ahmakça bir görüntü sergiler.

İNSANLARI

SEVMEK HAKKINDA

Kemal derecesine ulaşmak isteyen kimse, nefsini bütün insanları sevmeye, muhabbet beslemeye alıştırmalıdır. Onlara acımayı, şefkat ve merhamet göstermeyi nefsine öğütlemelidir.

Bütün insanlar aynı soydan gelen bir kabile gibidirler, hepsi birbiri ile nesep bağıyla bağlıdır.

Onlar, insanlık noktasında birleşirler.

İlahi kudret süsü hepsinde mevcuttur. Her birinde ayrı ayrı vardır. O da akıl nefsidir.

Zaten..

İnsan bu nefisle insan olmuştur.

İnsanın iki cüzünün, yani ruh ve bedeninin en şerefli parçası akıldır.

İnsan, gerçekte akıl nefsinden ibarettir.

O bütün insanlarda değişmeyen tek cevherdir.

Bütün insanlar gerçekte birdirler, sadece şahısları farklıdır.

Bütün insanlar bir ise ve sevgi de nefsin bir özelliği ise, o zaman bütün insanların birbirlerini sevmesi gerekir.

Bu, insanlarda ortak bir tabiattır, tabi ki gazap nefsi baskın çıkmazsa..

Çünkü..

Gazap nefsi, kişiye başkanlık makamını sevdirir. Bu da onu kibirlenmeye, kendini beğenmeye ve zayıf olanlara musallat olmaya, küçükleri ezmeye, zenginleri ve faziletlileri kıskanmaya iter.

Bu özelliklere sahip olanlardan da, düşmanlık doğar.

İnsanlar arasında buğz yaygınlaşır.

İnsan gazap nefsini kontrol ederse, gazap nefsini akıl nefsinin emrine verirse bütün insanlar birbirlerini seven kardeşler olurlar.

İnsan fikrini kul anırsa, bunun zorunlu olduğunu görür.

İnsanlar ya erdemli ya da noksan olurlar.

Erdemlileri erdemlerinden dolayı sevmek, noksan olanlara da noksanlıklarından dolayı acımak gerekir.

Kemal derecesini seven insana, bütün insanları sevmek, onlara acımak, şefkat göstermek yaraşır. Özellikle krallar ve reisler için..

Kral reayasını sevmedikçe, onlara şefkat göstermedikçe kral olamaz.

Kral ve reayası hane reisi ve hane halkı mesabesindedirler.

Hane reisinin hane halkına buğzetmesi, onlara acımaması, onların maslahatlarını gözetmemesi ne kötüdür!

Kemal mertebesini seven, arzulayan kimsenin bütün himmeti, bütün insanlara iyilik etmek, -malının ihtiyaç fazlasını- onlara in-fak olmalıdır. Bu da ölümünden sonra iyilikle anılmasını sağlar.

Bu düşüncede olan bir kimse, insanlara kötülük etmekten uzak durmal ıdır.

Çünkü..

Nefsini muhasebe ettiği zaman, yaptığının kötülük olduğunu anlar. Ulaşamayacağını düşündüğü bir iyilik için bu kötülüğü yaptığını anlar. Yaptığının yanlış olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak vazgeçer.

Meseleyi bu şekilde öğrendiği zaman, istediği hayrı kötülük yolundan başka bir yoldan işlemeye koyulur. Çünkü amaç hayırdır, kötülük etmek değil.

Şayet kötülük etmesi öfke ve kinden kaynaklanıyorsa, bilmesi gerekir ki, kini dindiği zaman, bu kötülüğün maksat olmadığını bilir.

Maksadı kötülük olmayan böyle bir fiil işlenmeye de müstahak değildir.

Kötülük fiili çirkindir.

Özellikle..

Erdemleri üzerinde toplayan bir kimse için çok daha kötüdür.

Ancak yapılan kötülüğün bir suçun karşılığı olması ya da bir caniye kısas uygulan-ması şeklinde olması başkadır. O zaman müstahap ve övülen bir fiil olur, hatta kötülük bile sayılmaz. Çünkü bu kötülük sadece caniye ilişir. Ama diğer tüm insanlar için de hayır ve menfaat olur. Benzeri cinayetleri caydırır. Böylece faydası çok daha fazla olur. İşte bu yüzden buna kötülük demek doğru değildir.

İnsan hayır işlemeyi alışkanlık haline getirir, iyiliğe ısınır, kötülükten kaçar, uzak durursa, kötü huylardan tiksinmeye başlar.

Kötü huylar serdirler. Kıskançlık, kindarlık, hainlik, aldatıcılık, koğuculuk ve gıybet ve iftira gibi..

Bu gibi fiilleri işlemek durumunda kalan akıl sahibi bir kimse düşündüğü zaman, bunların kendisine bir fayda sağlamadığı gibi onu çirkinleştirdiğini ve sıfatını iğrençleştir-diğini anlar.

Akıl sahibi insan, tamamlığı seven, kemal

derecesini en büyük şeref kabul eden biri ise, bu gibi huylardan uzak durmalıdır.

Kemal derecesini seven kimse bilmelidir ki, hiçbir ayıp ve kusur insanlardan gizli kalmaz, kişi bunları gizlemek için istediği kadar uğraşsın, saklayamaz.

O halde insanlardan gizleyeceğini, hiç kimsenin kendisi göremeyeceğini sanarak çirkin fiiller işlemeye kalkmasın.

Kesinlikle şu bilinmelidir:

İnsanlar tabiatları gereği, başkalarının kusurlarını araştırmaya meraklıdırlar ve bu kusurları kullanarak da onları ayıplamaya eğilimlidirler. Bu insanların karakteridir.

Oysa..

İnsan tamama "kemalata" ermediği sürece ayıplanacağı bir kusurdan hali olamaz.

Dolayısıyla başkasının kendisinden daha az

kusurlu olmasını ve kendisini ayıplamasını hazmedemez. İnsanların tümünün noksan olmasından, noksanlıkta eşitlenmelerinden hoşlanır.

İşte bu yüzden her zaman insanların ayıplarını araştırır, onları bu ayıplarından dolayı eleştirir. Ki insanlar bu ayıp hususunda onun kendilerinden daha iyi olduğunu düşünsünler.

O da bunun etkisinde kalarak kendisini öyle görür. Kendisinde var olan di ğer ayıplardan dolayı da kendisine bahane bulmuş olur.

Asla unutulmamalıdır ki; insan çok uğ-raşsa da hiçbir ayıp insanlardan gizli kalmaz.

Bir çok kral ve reis, ayıplarının insanlardan gizli kaldığını, açığa çıkmadığını düşünür.

Heybetlerinin, güçlerinin azametinin buna engel olduğunu sanır. Yakınları ve has adamları kusurlarından birine vakıf olsalar da onları açığa vurmaya cesaret edemeyeceklerini düşünürler. Çünkü kralların has adamları ve yakınları kralın

güvenilir adamları oldukları gibi, onlardan her birinin de güvendiği bir adam vardır, ona güvenir, sırrını ona açar.

Asla hatırdan çıkarılmamalıdır ki..

Kendi sırrını saklamayan bir kimsenin başkasının sırlarını saklaması mümkün değildir.

Sırlarının gizli olduğunu sanan kral arın ayıplarının yayılmasının yolu budur.

Kralların bu ayıplarının gizli olduğunu sanmalarının sebebi, bunları anlatan birini duymamış olmaları, kimsenin bu durumu onlara açıklamamasıdır. Bu yüzden ayıplarının gizli olduğunu sanırlar.

İnsan ayıplarının gizli kalmadığını bildiğine göre, nefsine dönmeli ve bakmalıdır: acaba birine ait bildiği ve gizleyip sakladığı bir ayıp var mıdır? ..

İnsanların bir çok ayıbını bildiğini ve insanların da bunları saklamak için çok çaba-ladıklarını,

canla başla gizlemeye uğraştıklarını görecektir.

Bazıları bu ayıpların hala saklı kaldığını düşünmekte!!!..

Bazıları da gizlendikten sonra açığa çıktıklarını bilmektedir.

Bir kimse, başkalarının bir çok gizli sırrını bildiğine göre, kendi ayıplarının da gizli kalmadığını, saklanmadığını, kendisinin insanların ayıplarını bilmesinden çok daha fazla insanların kendisinin ayıplarını bildiklerini anlaması gerekir.

O halde kemal mertebesine ulaşmayı isteyen kimse, gizlemeye çalışsa da ayıplarının açıkta olduğunu bilmelidir.

Ayıplarının olduğunu bilen biri de tam değildir.

Tam olmanın yolu da bütün ayıplardan kaçınmak, diğer bütün hususlarda erdemlere sarılmaktır.

Bu mertebe, insanî tamamlığın son hedefi, beşeri faziletin nihayetidir.

Her insanın bu mertebe ulaşmak için çabalaması, buna varmak için bütün gücünü seferber etmesi gerekir.

Çünkü.. Tamamlık kendisi "nefs"i için istenir, noksanlık ise ayniyle kötüdür.

İnsanlar içinde bu mertebeyi talep etmeyi en çok hakkedenler, bu menzile eri şmenin zorluklarına tahammül etmeye en layık olanlar, kral ar, reisler, insanların şereflileri ve yüksek mertebelerde olanlarıdır.

Büyük ve şerefli bir kimsenin noksan ve ayıplı olması ne çirkindir.

Şu halde..

Bir kralın, reisin kemal mertebesine ulaşmak hususunda herkesten daha hırslı ve istekli olması gerekir.

İnsanların kamili ve faziletlerin tümünü üzerinde taşıyanı, tabiatı itibariyle noksan insanlardan öncedir.

O halde tam insan, tabiatı itibariyle Reistir.

Kral tam, güzel ahlaka sahip, bütün iyilikleri kuşattığı zaman tabii olarak kraldır. Eksik ise, o zaman zorla kral olmuştur.

Bir kralın, zorla elde edilmeyen, aksine şahsi şerefle kazanılan, başkaları tarafından vaz edilmeyen gerçek riyaseti arzu etmesi ne güzel.

Buna göre kral, himmetini faziletler edinmeye, güzellikleri bezenmeye yöneltmelidir.

Güzel ahlakın zirvesini talep etmelidir. Güzel ahlakın çoğuna sahip olmayı dahi küçüm-semelidir ki tümüne sahip olsun. Hiçbir mertebeyi son kabul etmemelidir ki daha fazlasını elde edebilsin.

Eğer üstünde bir mertebe daha bulunan bulunduğu mertebeye razı olursa, hiçbir zaman

tamamhk mertebesine ulaşamaz.

Zira insanlar içinde tamamlıktan en uzak olan kimse, nefsi için noksanlığa razı olan kimsedir.

Kral kemal istiyorsa, en başta büyük himmeti alışkanlık haline getirmek zorundadır.

Çünkü büyük himmet sahibi olması bütün alçaklıkları onun gözünde küçültür ve bütün erdemleri güzelleştirir.

Kralın himmeti büyük olursa mülküyle övünme hastalığından kurtulur ve nefsinin ve himmetinin mülkünü çoğaltmaktan çok daha değerli olduğunu görür.

Bir kral üstünlük ve azamet payesine sahip olmasını sağlayan mülkünü hakir gördüğü zaman, kendisi için gerçek anlamda ondan daha büyük olan şeyi ister.

Bir nefsi de ancak faziletler yüceltir.

Sonra bir kralın dalkavukluktan ve dalkavukluk

yapanlardan tiksinmesi, onları kendisine dalkavukluk etmekten alıkoyması gerekir.

İşin özü şudur:

Kral veya reis ayıplarını bilsin ki onlardan sakınıp kaçınması mümkün olsun. Ama bu, krallar için çok zordur.

Çünkü..

İnsan zaten tabiatı gereği ayıplarının çoğunu göremez.

Krallardan gizli olan ayıplar ise diğer insanlara göre çok daha fazladır. Çünkü onlar iyilikleriyle övünür ve mertebeleriyle büyük-lenirler.

Oysa sıradan insanlar, sokak adamları, ayıplarından dolayı azarlanır, kınanırlar.

Dolayısıyla bu sayede kusurlarından haberdar olurlar.

Krallara, reislere gelince, hiç kimse onları

azarlamaya cesaret edemez. İşledikleri bir kusurdan dolayı kimse onları kınamaya kalkmaz. Çünkü bütün insanlar kral ara, reislere yakın olmak ister, onlara sevgi gösterisinde bulunurlar. Bu yüzden onlara sevdikleri şeylerden başka bir söz söylemezler ki, onların nezdinde bir paye edinsinler. Bu yüzden kralların, reislerin ayıpları halk tarafından bilinse de kendilerine her zaman gizli kalır.

Bir kral veya reis ayıplardan arınmak istiyorsa, kirlerden arınmayı amaçlıyorsa, has adamlarından, güvendiği kimselerden, aklına, zekasına güvendiği hizmetçilerinden ve yakın çevresinden bazı kimselere yaklaşıp onlara, kendisinin kusurlarını, noksanlıklarını araştırıp öğrenmelerini ve neticeyi kendisine bildirmelerini emretmesi gerekir.

Sonra kusurların birini bulup kendisine gösteren kimseleri güler yüzle ve kusurunu kabul eden bir edayla karşılaması, bu yüzden sevindiğini ve memnun olduğunu göster-melidir.

Daha doğrusu, kusurlarını kendisine gösteren

kimseye, noksanlıklarından dolayı kendisini övenlerden çok daha fazla ödül vermesi gerekir. Yaptığı işten dolayı kendisini kınamasına tahammül etmelidir.

Kral bu yoldan ayrılmaz, bu özelliğiyle bilinirse, arkadaşları ve yakın adamları ayıplarından dolayı onu uyarmaya başlarlar.

Kral böylece kusurunun farkına vardığı zaman da ondan yüz çevirir. Önce insanların bundan dolayı kendisini ayıplayacağını, bundan dolayı kendisini küçük göreceklerini fark eder.. O zaman da nefsini, ayıplardan arınmaya yöneltir, kirlerden temizlenmeye zorlar.

Bunu yaparsa:

Faziletlerle donanmaya imkan bulur.

Kendisini güzelliklerle ahlaklanmaya mecbur bırakır.

Bir iyi meziyetin de ancak en yüksek mertebesine razı olur ve bu noktaya varmadıkça

durmaz.

Bir an önce nefsini eğitme hususunda en güzel siyaseti esas alır.

Böylece de..

Güzellikle anılır.

Çok geçmeden de..

Tamamlık mertebesine erişir, kemalin son noktasına yükselir.

Hem mutluluğu,

Hem insanlığı hem de gerçek Reisliği elde eder.

Ebediyen güzellikle anılır.

Ölümsüz güzel bir nam bırakır.

AHLAK İLE İLGİLİ

AYETLER VE HADİSLERDEN

BİR DEMET

"Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle dâ'vet et ve onlarla en güzel olan neyse o yolla mücadele et."

(Nahl, 125)

"Nefsini tehzib ve tezkiyye eden, felah ve saadet buldu. Ve onu fenal ıklara gömen de, hüsran ve haybette kaldı."

(Şems/9-10)

"Şüphesiz Rabbinin makamında nefsinin hevasından dolayı hesaba çekileceğinden dolayı korkarak ve nefsini şer'an yasak ve bâtıl olan şeylerden men eyleyen kimsenin varacağı yer şüphesiz Cennet-i Âlâ'dır."

(Naziat/40-41)

Ahsenüküm imânen ahseneküm ahlaken
"Hanginizin ahlâkı daha güzel ise, onun imânı daha güzel ve daha faziletlidir."

Kudsi Hadisde Cenâb-ı Hak'tan vârid olmuştur:

"Bu, kendim için razı olup seçtiğim bir dindir, onu ancak cömertlik ve güzel ahlâk doğrultur. Ona sahib olduğunuz sürece bu ikisi ile ona ikramda bulunun."

Bu hadis-i Râfiî, Enes (r.a.) dan rivayet etmiştir.

«İnnemâ buistü li'ütemmime mekârime'l ahlâk" (Hadis-i şerif)

"Ben üstün ahlâkı tamamlamak için gönderildim"...

Sallal ahû Aleyhi ve'sel em Efendimiz hazretlerine bir gün sahabe-i güzin radıyal-lahû anhûm ecmeıyn hazarâtından biri müracaat ederek:

- Yâ Rasulal ah Din nedir? sualini sordu.

Server-i âlem ve hâce-i azam sallal ahû teâlâ aleyhi ve sel em Efendimiz Hazretleri derhal:

- «HÜSN-İ HULUK— GÜZEL AHLÂK» buyurdu.

«Tehal eku bi-ahlâkıl âhi ve't-tesıfu bi sıfâtillahi.»

"Ahlâk-ı ilâhiyye ahlâklanmız ve sıfat-ı Rabbaniyye ile ittisaf ediniz."

«Hassinü ahlâkaküm"

"Ahlâkınızı her cihetten güzelleştiriniz."

Efendimiz (s.a.v.)e bir gün ashab-ı güzin efendilerimizden (r.a.) birisinin..

-"Yâ Nebiyyallah, müminler arasında ima-nen efdal ve ahsen olan kimlerdir?"...

sualine mukabeleten:

Efendimiz (s.a.v.)

"Ahlâk cihetinden en güzel olandır." buyurdu.

«İnne min kemâlil-imân hüsnü'l-huluk»

"Güzel huy, kemâl-i imândan bir parçadır."

"Amellerin tartılacağı o günde mizanda, güzel ahlakdan daha ağır gelen bir amelin

olmayacaktır."

"Bir şey ki insanın vicdanını azaba duçar eder. Bir hal ki ona insanların bakışı kötü ve çirkin görünür. İşte günâh ve kabahat odur."...

«Leyse lilmümini şey'ün ahsenü min hüs-ni'l-huluk» (H.Şerif)

"Akıl sahibi olan mümin için güzel ahlâktan daha güzel bir şey yoktur."

«İnne min hıyariküm ahseneküm ahlaken» "Güruh-ı fa'ıire-i müsliminin en hayırlı ve en değerlileri, hüsn-i ahlâkta isbat-ı imtiyaz edenleridir.

H.Şerif

«İnsanların Nebilerden öğrenegeldikleri sözlerden biri de :

"Utanmadıktan sonra dilediğini yap" sözüdür.»

"Hüsni'l-huluk yemenün"

"Hüsn-i ahlâk bereket ve saadettir."

H.Şerif

«İnne'l-mümine leyüdrikü bi-hüsn-i hulkıhî derecete'l-kâimi ve's-sâimi»

-"Kendisinde imân tahakkuk eden bir mümin, ahlâk-ı hamide ve iyi özellikleriyle nezdi ilâhide gündüzleri devamlı oruçlu ve geceleri namaz ve ibadetle geçiren zahidlerin yüce makamlarına nail olur."

H.Şerif

«Evvelü mâ yüdau fi'1-mizân hüsnü'l-huluk» (H.Şerif)

"Kıyamet gününde evvela mizana konacak şey güzel huydur."

H.Şerif

"Ahiretde mizana konacak şeylerin en ağırı ve en değerlisi Al ahü Teala Hazretlerinin korkusuyla ahlâk güzelliğidir."

H.Şerif

“Ehabbu ıbadillahi ilâl âhi ehsanehüm ahlâken”

“Al ah ind’inde kul arın en sevgilisi güzel ahlaka sahib olanlarıdır.”

H.Şerif

“El huluku’l hasen yedhulü sahibuhu’l-cennete”

“Ahlâk-ı hamide, sahibini Cennet-i Âlâ’ya dahil eder.”

H.Şerif

“Rufekâî minkum fi’l cenneti ehasinukum ahlâken fi’d dunya”

“Sizden Cennet-i Âlâ’da Bana refik olan mü’minler, dünyada ahlâk-ı sahibi olanınızdır.”

H.Şerif

"İnne men ehabbeküm ileyye ve akrabeküm minni meclisen yevmel-kıyâmeti ehasinüküm ahlaken"

"Ruz-ı cezada benim en sevdiğim ve en yakınım, ahlâkça en güzel olanınızdır."

H.Şerif

"Lâ hasebeke hüsni'l huluk"

"Hüsn-i huluk gibi asalet ve paklık yoktur."

H.Şerif

"Su-u'1-hulk yüfsidü'l-amele kemâ yüf-sidü'l-hallü'l-asele."

"Sirke balı ifsad ve ihlal ettiği gibi kötü ahlâk da amel ve ibâdeti ifsad eder."

H. Şerif

"Su-ül-hulk şuûmun ve esveeküm ahlaken"

"Kötü ahlâk, insan için sermaye-i şeamet ve mucib-i felâkettir. Ve sizin en fenanız, ahlâk-ı seyyie ve evsaf-ı redîe sahibi olanınızdır."

"Suu'1-hulk zenbün lâ yuğfer."

"Fena ahlâk bir töhmet ve bir kabahattir ki asla afv ve mağfiret kabul etmez."

H.Şerif

Asr-ı saadet- hasr Hazret-i Fahr-i kâinat da Efendimize bir kadın hakkında...

- Gece ve gündüz bütün meşguliyeti ibadet ve taattır. Yalnız kötü meşreblidir. Kötü lisanıyla komşularını tazib ve tacizden hâli değildir. Buna ne ferman buyurusunuz? Yâ Rasûlul ah?"...

dediler. O vakit risâlet- meâb Efendimiz Hazretleri (s.a.v.);

-"Lâ hayra fiha hiye min ehli'n-nâr." Yani...

-"Onun ibadat ve taatinden hiç hayr yoktur. Ve kendisi de cehennem ehlidir."

buyurdular.

H.Şerif

Efendimiz (s.a.v.) buyurdular ki:

-El-müslimü men seleme'l-müslimûne min lisanihi ve yedini."...

"Hakikâtte müslim o kimsedir ki, onun dilinden ve elinden sair müslimin emin ve salim bulunurlar."

H. Şerif

"Yâ Eba Zer, sana iki haslet için delalet edeyim ki, bunlar bedene hafif mizanda ise diğer amellerden ağırdır" deyince:

- Buyurunuz yâ Resûlul ah, dedim; buyurdular

ki:

"Güzel huya ve yerinde sukuta uy ve buna devam eyle. Nefsim yed-i kudretinde olan Hak celle ve âlâya yemin ederim ki, bütün mahlukat bu iki amelin misli gibi amel ede-mezler."

Bu Hadis-i Şerif Ebu Zer (r.a.) tarafından rivayet olunmuştur. Bir başka şekilde de aşağıda ki gibi rivayet olunmuştur:

Ağâh ve mütenebbih olunuz ki sizlere ibadetin kolayını ve bedene de faydalı olanı bildireyim mi, bunlar; Sekine, edeb ve vekâr dairesinde sükûta mülâzemet ve güzel ahlaktır"

Abdullah İbn-i Amr ibn. As (r.a) dan rivayet olunmuştur ki: Muaz ibni Cebel (r.a) sefere çıkmak isteyince Efendimiz (s.a.v) den vasiyyet istemişlerdir. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de:

"Allahu teala hazretlerine hiçbir şeyle şirk koşmadan kulluk eyle.

Bir kusur ve kabahat işlediğinde derhal

arkasından bir iyilik yap.

İstikamet üzere hareket et ve ahlakını da güzel eyle."

İmam Malik'in Mu'âz (r.a.) dan bir rivayetinde Resûlullah (s.a.v.) Efendimizin hayvana bineceğim sırada, üzengiye ayağını koyduğum zaman bana son nasihati şu olmuştur:

"Ey Mu'âz, insanlarla iyi geçinecek kadar güzel ahlâka sahib ol."

"Güzel huy, dinin kabıdır."

(Feyzu'l-Kadir c.3, s.507)

"Hakikat mü'minlerin imanca en kâmil olanı, ahlâkça en güzel olanı ve ehli beytine en lûtufkâr muamelede bulunanıdır."

"Dört şey sende toplanmış olursa, dünya malından senden ayrılmış olsan senin aleyhine olmaz, verdiğin haberin doğru olması, emânetin korunması, güzel huylu olman ve yiyeceklerin haramdan korunması"

"Doğru ol ve insanlar için huyun güzel olsun."

"Ademoğlu namaz kılmaktan, ara bulmaktan ve güzel ahlaktan daha faziletli bir şey yapabilmiş değildir."

"Güzel huylar, cennet işlerindendir."

"Sana güzel konuşmak ve yemek ziyafeti vermek gerekir."

"İbadetin en kolayını ve vücuda en hafif gelenini size haber vereyim mi.. Sükût ve güzel huydur."

"İktisad etmek, geçinmeyi sağlamanın yarısı, güzel huy da dinin yarısıdır."

Ebu Hureyre (r.a.) den Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Resulul ah (s.a.v.) Efendimize insanları en fazla cennete sokacak şeyden sorulmuştu.

ResuluEkrem (s.a.v.) Efendimiz de:

"Al ah'dan sakınmak ve güzel huydur." cevabını verdi.

Halkı en çok cehenneme sokan şeyden soruldu. Efendimiz (s.a.v.) de:

"Ağız ve ırzını korumaktır." buyurdu.

"Al ah'a imandan sonra, aklın başı; utanma ve güzel huydur."

"Müslüman kardeşine hakaret etmek, kişiye şer olmak bakımından yeter."

"Akıl gibi tedbir olamaz. Nefsini kötülükten alıkoymak gibi verâ yoktur. Güzel huy gibi şeref mevcut değildir."

"Huyun kötülüğü, bir çeşit uğursuzluktur."

Haya imandandır"

"Kimin huyu kötü olursa, kendini azaba uğratır. Kimin üzüntüsü çoğalırsa vücudu hasta olur. Kim bir takım adamlarla münakaşaya tutuşursa kerameti gider, insanlığının derecesi düşer."

"İki haslet; cimrilik ve kötü huyluluk mü'minde toplanamaz."

"Yüce Al ah, kerem sahibidir, cömertliği ve yüksek ahlakı sever. Kötü huylardan asla hoşlanmaz."

"Sevap bakımından hiçbir yutkunma, Allahın rızasını kazanmak için bir kulun öfkesini yutmasından daha büyük değildir."

"Hayanın hepsi hayırdır."

"Her din için üstün tutulan bir huy vardır. İslâmm huyu da utanma hissidir."

"Utanma, imandan bir daldır. İman ehli cennettedir. Kötü söz, cefa veren şeyler-dendir. Cefâ veren kimse ise ateştedir."

"Aziz ve Celil olan Allah, sizin alçak gönüllü olmanızı, hatta hiçbir ferdin hiçbir şahsa üstünlük taslamamasını bana vahy yolu ile emretti."

"Biriniz kızdığı zaman.sükut etsin."

"Akrabaya ihsan, güzel huy, güzel komşuluk yurtları mamur eder, ömürleri feyiz ve berekete mazhar kılar."

"Dilini muhafaza et lüzumsuz şeyler söyleme."

"Âdem oğlunun hatalarının birçoğu dilinden ileri gelmektedir."

BAZI BÜYÜKLERİMİZİN AHLAK

HAKKINDA SÖYLEMİŞ OLDUKLARI

ÖZ'LÜ SÖZLER

Ahlâk iledir kemal-i adem

Ahlâk iledir nizam-ı alem

Ahlâka nazar edilmeyince

Semt-i edebe gidilmeyince

Âlemde nice maarif ehli

Tercih ediyor uluma cehli

Tasavvuf güzel ahlaktan ibarettir.

Tasavvuf kalbin tasviyesidir.

Tasavvuf kalbe aslî safiyetini temin etmektir.

Tasavvuf kötü ve düşük huylardan beri olmaktır.

Tasavvuf beşeri sıfatları söküp atmaktır.

Tasavvuf nefsânî, yersiz iddalardan beri durmaktır.

Tasavvuf hakikât ilmine yapışmaktır.

Tasavvuf bütün ümmetlere nasihattir.

Tasavvuf abd-i hâss olmaktır.

Tasavvuf şerîatte durmaktır.

Tasavvuf şer'î hükümlerde bizzat Efendimiz (s.a.v)in sünnetine uymaktır.

Tasavvuf Hak rızasın bulmaktır.

Tasavvuf harama bakmamaktır.

Tasavvuf Hak'tan ayrılmamaktır.

Tasavvuf yâr olup bâr olmamaktır.

Tasavvuf Hak'tan razı olmaktır.

Tasavvuf hem de cömert olmaktır.

Tasavvuf tarikate girmektir.

Tasavvuf nefsi pak eylemektir.

Tasavvuf kendi nefsin bilmektir.

Tasavvuf mahlûkata hizmettir.

Tasavvuf davayı terk eylemektir.

Tasavvuf hatayı setr eylemektir.

Tasavvuf hem gönüle girmektir.

Tasavvuf hakikate ermektir.

Tasavvuf zikre devam eylemektir.

Tasavvuf esrarı gizlemektir.

Tasavvuf ilm-i ledünnî bilmektir.

Tasavvuf marifete ermektir.

Tasavvuf nur ile nur olmaktır.

Tasavvuf vecd halin bulmaktır.

Tasavvuf kutbiyete varmaktır.

Tasavvuf gavs-ı a'zam olmaktır.

Tasavvuf kurbiyet ubudiyettir.

Tasavvuf ibadeti sevmektir.

Tasavvuf Hak yolunda ölmektir.

Tasavvuf Hak Cemâlin görmektir.

Hak ile dirilmektir.

Tasavvuf güzel ahlak, itirazdan yüz çevirmektir.

“Teslim”dir. Kulun nefsini yok edib, Hak ile hak olarak Hakkın iradesiyle hareket etmesidir.

Tasavvuf Al ahu tealanın seni senden öldürmesi ve seni kendisiyle diriltmesidir.

Hz. Pîr Cüneyd-i Bağdadî (k.s.)

Tasavvuf sekiz şey üzerine kurulmuştur:

Cömertlik:

İbrahim (a.s.)ın haliydi.

Rıza:

İshak (a.s.)ın haliydi.

Sabır:

Eyyub (a.s.)ın haliydi.

İşaret:

Zekeriya (a.s.)ın haliydi.

Gurbet:

Yahya (a.s.)ın haliydi.

Saf (yün elbise): Musa (a.s.)ın haliydi.

Seyahat:

İsâ (a.s.)ın haliydi.

Fakr hali:

Server-i Kâinat Resulul ah (s.a.v.)

Efendimizin iftihar ettiği halidir.

Tasavvuf, nefsi pak eylemektir.

Fena ile anı Hakk eylemektir.

Hz. Pir Aziz Mahmud Hüdayî

Yâ Rabbi izzetin hakkı için

Kurtar bizi nefs elinden

Kemâl-i nusretin hakkı için

Kurtar bizi nefs elinden

Mukirrim zâtına candan

Ayırma cânı cânandan

Hıfzeyle nefs-i şeytandan

Kurtar bizi nefs elinden

Varayım ben senden yana

Göster beni bensiz bana

Mest oluben kalam tana

Kurtar bizi nefs elinden

Adem'im ağlatma beni

Tevbem kabul et yâ Gani

Al beni bana ver seni

Kurtar bizi nefs elinden

Adem Dede

MÜSLİM DEYİNCE

GÜZEL HUY SAHİBİDİR

DEMEYE LÜZUM YOKTUR.

İSLAMİYET

İNSANİYYETLE KAİMDİR

YEK VÜCUTTUR.

